До світла Воскресіння крізь терни катакомб

Переслідування, підпільна діяльність та боротьба за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви (1939-1991)

У XX ст. мільйони українців стали жертвами не лише воєн чи збройних конфліктів, але й тоталітарних систем та пропагованих ними людиноненависницьких ідей. Жертвою навмисного переслідування релігії та свідомого насаджування атеїзму стала й Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ). УГКЦ була однією з найвпливовіших інституцій Західної України, налічуючи перед початком Другої світової війни 2387 парафій і 3,6 млн. вірних, 2352 єпархіяльних священики, 31 чоловічий і 121 жіночий монастирі й чернечі доми. Під опікою Церкви діяли Богословська академія, три духовних семінарії, де навчалося 480 студентів.

Організовану радянською владою та її репресивними органами розправу над непокірною Церквою довершив так званий Львівський «собор» 1946 року, згідно з ухвалами якого вона перестала офіційно існувати і «возз'єдналася» з Російською Православною Церквою. Ліквідована та заборонена сталінським режимом УГКЦ розпочала нову сторінку своєї історії – історію мужнього та героїчного спротиву, незламності духа і величезної сили віри у Христа та Його остаточну перемогу над силами темряви. Боротьба греко-католиків за пошанування своїх громадянських прав стала не лише складовою частиною протистояння тоталітарному режимові, але й процесів демократизації та українського національного відродження наприкінці 1980-х рр.

Вперше цю виставку Інститут історії Церкви Українського католицького університету презентував до 20-ї річниці виходу УГКЦ з катакомб та її офіційної легалізації. В її основу лягли матеріали самого Інституту, передусім спомини очевидців та активних учасників підпілля, які було зібрано протягом 1992-2009 рр., документи державних архівів, фотографії з приватних збірок. Виставка ілюструє життєві історії представників греко-католицького клиру, чернецтва, мирян, у кожній з яких — неповторна людська доля. Всі разом вони є свідченням глибокої християнської віри та незламної вірності своїй Церкві й народу. Хронологічно фотовиставка охоплює період від 1939 до 1991 рр. та відображає три важливі етапи трагічної і водночас героїчної історії УГКЦ XX ст. — насильницьку ліквідацію, підпілля та легалізацію в 1989 р. За задумом авторів проекту матеріали фотовиставки на окремих прикладах повинні узагальнити й представити становище цілої Церкви в умовах переслідувань, розкрити форми спротиву й підпільної діяльності духовенства та мирян, методи боротьби за визнання своїх прав.

Фотовиставка Інституту історії Церкви — це скромний вислів подяки усім відомим і невідомим мученикам та сповідникам віри, які своїм життєвим подвигом спричинились до того, щоб Українська Греко-Католицька Церква відродилась на українській землі оновленою та збагаченою.

Проект втілений за фінансової підтримки Львівської обласної Ради.
Автори вдячні за співпрацю Українському інститутові національної пам'яті, Галузевому державному архіву СБУ, Музею історії релігії (м. Львів), Центру досліджень визвольного руху, а також усім тим, хто на різних стадіях долучався до його реалізації.

Автори проекту:
о. Тарас Бублик,
Світлана Гуркіна,
Ірина Коломиєць,
Оксана Касічник,
о. Андрій Михалейко.

Дизайн: Ольга Сало

***Катедральний собор у Станіславові** (сьогодні — Івано-Франківськ).*

***Катедра у Пряшеві** (сучасна Словаччина).*

***Архикатедральний собор у Львові**.*

***Катедральний собор у Перемишлі** (сучасна Польща).*

***Катедральний собор в Ужгороді**.*

УГКЦ міжвоєнного періоду

Біля Митрополичих Палат. м. Львів, пл. Св. Юра, 1930-ті рр.

П. Холодний. Царські врата іконостасу семинарійної каплиці Св. Духа у Львові. 1920-ті рр.

Святоуспенська Унівська Лавра в міжвоєнний період.

Захоронка (сиротинець) при монастирі сс. Пресвятої Родини. м. Стрий, Львівська обл. 1920-ті рр.

Товариство тверезості «До Ісусового Серця». с. Ілавче, Тернопільська обл., 1930 р.

с. Йосифа Вітер (1904-1988) — з 1932 р. ігуменя Свято-Покровського жіночого монастиря Студійського Уставу в с. Якторові, Львівська обл.

У період між двома світовими війнами діяльність УГКЦ була надзвичайно багатогранною. Її провід, духовенство, чернецтво і миряни своєю активною працею і служінням суттєво впливали на церковне, культурне і суспільне життя Західної України.

Літургію провадить (Великий вхід) єп. Йосафат Коциловський та о. Петро Мекелита, декан Бориславський. 1930-ті рр.

Делегація ГКЦ на Євхаристійному Конгресі у м. Познані, 1930 р.

Свято З'єднання України в м. Капуш. 8.01.1919

о. Юрій Малий з дітьми, після Першого Святого Причастя. с. Дроздовичі, Львівська обл., 1937р.

Інтернат учительських сиріт під опікою сс. Василіянок у м. Ужгороді. 1924 р.

Священича родина Татомир. с. Межиріч, Лемківщина, 1923 р.

Сільський хор с. Володимирці Жидачівського р-ну Львівської обл., 1925 р.

Сестри василіянки з Ужгорода на вакаціях у м. Прнцеві, 1934 р.

Жінки і дівчата з Апостольства молитви біля церкви. с. Дроздовичі, Львівська обл. 1939 р.

Унійний з'їзд. Львівська Богословська Академія, 1936 р.

Робота О. Новаківського «Юр. Закід сонця» 1916 р.

о. Степан Рудь (1883-1963), духівник і викладач Богословської Академії, на літньому відпочинку. 1930-ті рр.

Ранкову духанку на подвір'ї Богословської Академії проводить проф. П. Зимак. м. Львів. 17.04.1935

Національний музей у Львові. Заснований 1905 р. митр. Андреєм Шептицьким. У 1918 р. переданий в дар українському народу.

Спільна процесія греко-католиків і римо-католиків м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), 1930-ті рр.

Монахи василіяни на сінокосі. Добромиль, червень 1935 р.

Мала школа при монастирі сс. василіянок в Підлютім, 1930-ті рр.

о. Василь Рудко, парох с. Скварява Львівської обл. із членами «Просвіти» та сільського хору. 1939 р.

Процес ліквідації УГКЦ

1.11.1944 — смерть митрополита Андрея Шептицького.

Поховальну процесію вулицями Львова очолює наступник Митрополичого престолу Йосиф Сліпий, 5.11.1944.

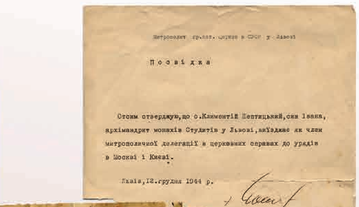

Посвідка Митрополичого ординаріату абсольвенту Богословської Академії Онуфрію Козьменку про те, що він невдовзі буде висвячений на священика, 21.12.1944. Священиків не мобілізовували до Червоної армії.

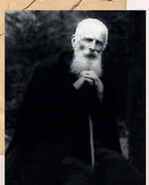

Архимандрит студитів о. Климентій Шептицький (1869-1951) очолив офіційну митрополичу делегацію УГКЦ, яка 17-28 грудня 1944 р. в Києві та Москві мала засвідчити лояльність Церкви радянській владі й узаконити її статус в СРСР.

Після повернення радянських військ на західноукраїнські землі Сталін 15 березня 1945 р. затвердив таємну інструкцію № 58, перший розділ якої називався: «Заходи щодо відриву греко-католицької (уніатської) церкви в СРСР від Ватикану і подальшого їх приєднання до Російської Православної Церкви». На т. зв. Львівському «соборі» 8-10 березня 1946 року, який був організований органами державної влади і НКГБ у співпраці з членами «ініціативної групи по возз'єднанню Греко-Католицької Церкви з Руською Православною Церквою», УГКЦ було офіційно ліквідовано, а її парафії та вірних передано під опіку РПЦ. Цей акт «возз'єднання» супроводжувався арештами греко-католицького духовенства, чернецтва і мирян. Згодом відбулось насильницьке «возз'єднання» греко-католиків Мукачівської (1949 р.) і Пряшівської єпархій (1950 р.).

Інтерв'ю з єпископом Филимоном Курчабою, ЧНІ:

"Я був на похоронах митрополита Андрея і чув останню проповідь прощальну митрополита Йосифа. Він був вбраний в єпископській одежі, на якій самі хрести були (це було звичайно), і люди зараз цепляли між собою: «От, дивіться, йому приходить зараз ця доля нести ті хрести в дальшу дорогу, в дальшу путь після Андрея»".

Призначення о. Онуфрія Козьменка на парохію Яблунів Галицького деканату-Станіславівської обл., 11.01.1945. Митрополит Йосиф Сліпий намагався нормалізувати церковне життя в умовах військового часу та становлення в Західній Україні радянської влади, призначав новоєреїв на опустілі парохії.

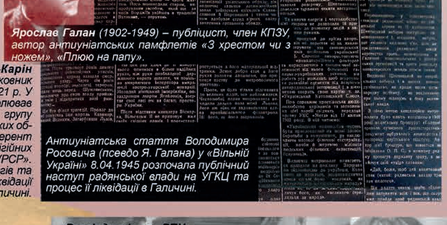

Ярослав Галан (1902-1949) – публіцист, член КПЗУ, автор антиуніатських памфлетів «З хрестом чи з ножем», «Плюю на папу».

Антиуніатська стаття Володимира Росовича (псевдо Я. Галана) у «Вільній Україні» 8.04.1945 розпочала публічний наступ радянської влади на УГКЦ та процес її ліквідації в Галичині.

Георгій Карпов (1898-1967), полковник НКГБ, Голова Ради у справах РПЦ при Раді Народних Комісарів СРСР у 1943-1960 рр.

Сергій Даниленко-Карін (1898-1985) — полковник держбезпеки, в ЧК з 1921 р. У 1944-1945 рр. очолював першу Оперативну групу НКДБ в західноукраїнських областях, діяв як «референт уповноваженого у релігійних справах при уряді УРСР». Один з головних ідеологів та реалізаторів плану ліквідації УГКЦ в Галичині.

Совет по делам Русской православной церкви при СНК СССР считает возможным войти со следующим предложением:

1. Мероприятия по отрыву приходов греко-католической церкви в СССР от Ватикана в последующем поставить во главе с епископом с титулом епископа Львовского и Тернопольского, который объединит православные приходы Львовской, Станиславской, Дрогобычской и Тернопольской областей;

б) предоставить епископу и всем священнослужителям данной епархии права на проведение миссионерской работы;

в) предоставить в распоряжение епархии в городе Львове в качестве кафедального собора один из греко-католических униатских соборов;

г) организовать в городе Львове православную лавру в городе Кремянце, которая должна будет декларативно заявить о разрыве с Ватиканом и призвать униатское духовенство к переходу в православие.

д) организовать внутри униатской церкви инициативную группу, которая должна будет декларативно заявить о разрыве с Ватиканом и призвать униатское духовенство к переходу в православие.

е) организовать внутри униатской церкви инициативную группу, которая должна будет декларативно заявить о разрыве с Ватиканом и призвать униатское духовенство к переходу в православие.

Із першого розділу «Інструкції №58», складеної Г. Карповим 15.03.1945 та затвердженої І. Сталіним. Реалізувалася спільними зусиллями партійного керівництва, державних структур та органів держбезпеки при співпраці православної єрархії РПЦ.

«Возз'єднані» з РПЦ священики, 10.03.1946, архикатедра Св. Юра, м. Львів.

У президії т. зв. Львівського березневого собору 1946 р. в Архикатедрі Св. Юра члени Централі «Ініціативної групи по возз'єднанню Греко-Католицької Церкви з Руською Православною Церквою».

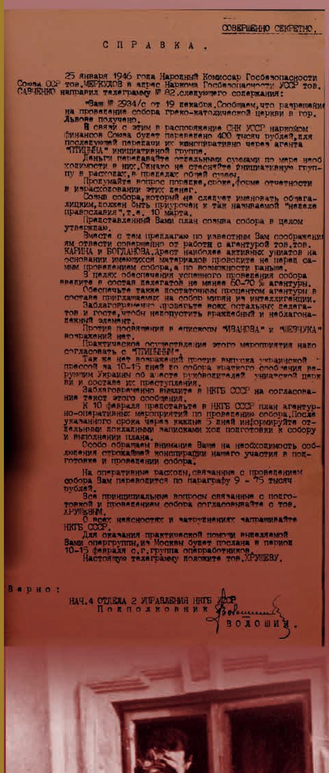

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.

СПРАВКА.

25 января 1946 года Народный Комиссариат Государственности Союза ССР, МИНИСТЕРСТВО ГОСБЕЗОПАСНОСТИ СССР (МГБ СССР) направил представителю Уполномоченного Совета по делам Русской православной церкви при СНК СССР по Львовской области, Генерал-майору тов. ЛЕВЫКИНУ, для ознакомления, телеграмму № 52 следующего содержания:

"Дело № 2934/с от 19 декабря. Сообщаем, что рассмотрение на проведение собора греко-католической церкви в гор. Львове получено.

В связи с этим в распоряжение СНК УССР выделено финансовой Суммы будет выделено 400 тысяч рублей, для проведения переговоров по инициативе через агента "ПТИЦЕЛЛА" конфиденциальной группы.

Деньги выделены отдельными суммами по мере необходимости и при Сообщи на следствия инициативную группу в расходы, в пределах своей суммы.

Прокуратура вопрос проведения собора, форма совместности и взаимоотношения этого вопроса.

Состав собора, который на сегодня уполномоть обязательно, должен быть подготовлен и так называемый "Пленум православия", т.е. 10 марта.

Представленный Вами план созыва собора в целом утверждаем.

Вместе с тем прилагаю по известным Вам соображениям мы области совещания от работы с агентурой тов.тов. КАРПА и ПЕТЛЯЕВА, Арест наиболее активных уиатов на основании имеющихся материалов проводить не перед самым проведением собора, а по возможности раньше.

В ходе подготовки успешного проведения собора выдвинуть в состав делегатов из числа 60-70 % агентуры.

Обеспечить также всестороннее проведение агентуры в составе приглашенных на собор монахов и интеллигенции.

Задействовать проверенные всех органов безопасности, в гости, чтобы наблюдать враждебный и неустойчивый элемент.

Прочие проявления и агентуры "ПТИЦЕЛЛА" и "ПЕТРУЦА" исчезнет нет.

Практически осуществления этого мероприятия нашего согласовать с "ПТИЦЕЛЛА".

Так же для выявления из числа выявить униатской - правой на 10-15 дней до собора и нашего собора на группы уиатов по 3 или 5 человек униатской цепи и составе их преступления.

Заблаговременно выявить в НКГБ СССР на согласование текст этого сообщения.

К 10 февраля представить в НКГБ СССР план агентурно-оперативных мероприятий по проведению собора. После указанного срока через каждые 3 дня информируйте оперативные показания хода подготовки к собору и выполнения плана.

Особо обращаем внимание Вами на необходимость обеспечения строжайшей конспирации нашего участия в подготовке и проведении собора.

На оперативные расходы, связанные с проведением собора Вам переводится по параграфу 9 - 75 тысяч рублей.

Все принципиальные вопросы связанные с подготовкой и проведением собора согласовывайте с тов. ЛУГОВЫМ.

О всех изменениях и затруднениях сообщайте НКГБ СССР.

Для оказания практической помощи выезжает Ваш помощник, из Москвы будет прибыть в период 10-15 февраля с.г. группа оперработников.

Настоящую телеграмму вложите тов. ЛУГОВУ.

Верно:

НАЧ.4 ОТДЕЛА 2 УПРАВЛЕНИЯ НКГБ
Подполковник ВОЛОШИН.

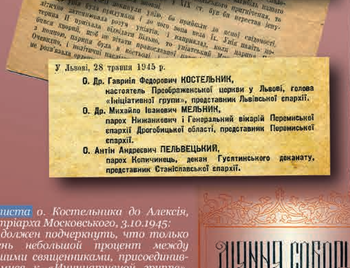

ДО ВСЕЧЕСНОГО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

У Львові, 28 травня 1945 р.

О. Др. Гавриїл Федорович КОСТЕЛЬНИК, настоятель Преображенської церкви у Львові, голова «Ініціативної групи», представник Львівської епархії.

О. Др. Михайло Іванович МЕЛЬНИК, парох Нижанковичі і Генеральний вікарій Перемишльської епархії Дрогобицької області, представник Перемишльської епархії.

О. Антін Андреєвич ПЕЛЬВЕЦЬКИЙ, парох Колочинець, декан Гусятинського деканату, представник Станіславської епархії.

З листа о. Костельника до Алексія, патріарха Московського, 3.10.1945:

"Я дуже підчеркнуть, что только очень небольшой процент между нашими священниками, присоединившимися к «Инициативной группе», сделал это по убеждению. Таких священников нет вероятно и 50. Другие сделали это потому, что «нет иного выхода» из образовавшегося положения. Это, конечно, еще не означает, что все эти священники являются на 100 % «поплавами» (приверженцами папы). Но если бы не было нажима со стороны государства, то наверняка в нынешних условиях даже 50 священников не нашлось бы таких, какие хотели бы «разрушить» греческо-католическую церковь чтобы преобразовать ее в православную. Большинство наших священников не верит в лучшее будущее церкви в Советском Союзе и говорит «зачем нам «разрушать» нашу церковь, если из нашего нового строительства ничего не будет». И подобных замечаний наводят без конца".

ЗДАННЯ СОБОРУ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У ЛЬВОВІ 8-10 БЕРЕЗНЯ 1946

ВИДАННЯ ПРЕСНОЇ СЛУЖБИ ЛЬВІВ 1946

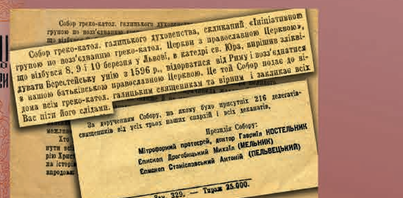

Собор греко-катол. галицького духовенства, скликаний «Ініціативною групою по возз'єднанню греко-катол. Церкви з православною Церквою», що відбувся 8, 9 і 10 березня у Львові, відправився від Ратуші і дома вели греко-катол. галицьким священикам та вірним і заходили всіх Вас пізня Вого святіжки.

На закриванню Собору, на якому було присутніх 216 делегатів-священиків від усіх греко-катол. парохій нашої єпархії, в складі:

Митрофорний протоієрей, доктор Гавриїл КОСТЕЛЬНИК
Єпископ Дмитрий ГАЛАМАЙ, Михайло (МЕЛЬНИК)
Климент Станіславський Антоній (ПЕЛЬВЕЦЬКИЙ)

Копія
Секретно.

ЦК КПСС УКРАИНЫ
товарищу ХРУЩЕВУ Н.С.

При этом направляю копию докладной записки Совета от 24 сентября с. г. за № 886 по вопросу ликвидации церковной унии в пяти областях Украинской ССР.

Приложение: по тексту.

Председатель Совета по делам русской православной церкви при Совете Министров СССР
КАРПОВ

24 сентября 1949 г.
№ 886-с

Товарищу СТАЛИНУ И.В.
Товарищу МОЛОТОВУ В.М.
Товарищу МАЛЕНКОВУ Г.М.
Товарищу ЖДАНОВУ А.А.
Товарищу СУСЛОВУ М.А.

Совет докладывает, что указания Правительства о ликвидации церковной унии, т.е. греко-католической церкви, выполнены. Униатская церковь, имевшая в пяти областях УССР (Львовской, Дрогобычской, Станиславской, Тернопольской и Закарпатской) и находившаяся в подчинении римского, в августе месяцу сего года ликвидирована путем воссоединения ее с русской православной церковью.

За время с 1946 года по августа 1949 года воссоединились 3 001 униатская приходская церковь, 1 242 священника, 463 диакона и 1 018 псаломщиков. По областям итоги воссоединения выражаются в следующем виде:

Наименование областей	Количество приходских церквей	Воссоединилось: Число духовенства: Священников	Диаконов	Псаломщиков	осталось неприсоединившихся униатских приходских церквей
Закарпатская	407	120	8		
Дрогобычская	727	303	394		
Львовская	600	316	7	-	4
Станиславская	599	270	-	498	7
Тернопольская	668	233	54	203	5
				317	-

о. д-р Гавриїл Костельник (1886-1948) – священик Преображенської церкви у Львові, один із активістів «возз'єднання» греко-католиків з православ'ям, голова Централі «Ініціативної групи». З 1946 р. – протопресвітер РПЦ. Застрелений невідомим вбивцею 20.09.1948. Замовником його вбивства названо Ватикан.

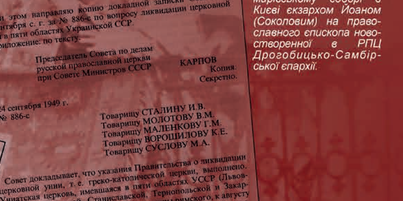

Похорон о. Гавриїла Костельника на Личаківському цвинтарі під пильною охороною міліції. м. Львів, вересень 1948 р.

"Із заяви священика про розрив юрисдикційного підпорядкування Московському патріархату:

«Я, Баран Василий Алексеевич, священник с. Розгадов Збаражского района Тернопольской области, заявляю и своей собственноручной подписью утверждаю, что возвращаю вам ваше удостоверение № 1421 от 14.10.1946 г., выданное мне как документ молитвенного общения с Московской патриархией, этим самым порываю связь с православной церковью, оставшись в дальнейшем верным греко-католической церкви, как догматически, так и канонически. Прошу принять к сведению мое вышеуказанное заявление».

Пастирське благословення православних єпископів із балкона Митрополичих палат на завершення т. зв. «Львівського собору» в присутності «возз'єднаного духовенства», м. Львів, площа Св. Юра, 10.03.1946.

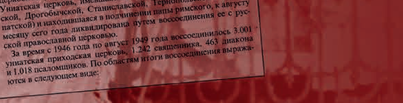

НЕЗАБЫВАЕМОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ

По благословению архиепископа Львовского Панкратия 7 октября 1955 года из западных областей Украины и Закарпатья отправилась вторая группа духовенства в Киев, Москву и Ленинград, чтобы познакомиться с церковной жизнью этих городов и их культурными сокровищами. Изобилием Божиим в самом начале путешествия участников его постигла великие и неожиданные скорби. По пути в Киев скончался секретарь Дрогобычского Епархиального Управления протоиерей Владимир Кунисский, а в самом Киеве в день почил Преосвященный Владыка Михаил.

Гроб с прахом Преосвященного Киевской церкви Святой Троицы. З

Стаття з «Журналу Московської Патріархії» за січень 1956 р. із повідомленням про смерть двох осіб із «возз'єднаного духовенства» Дрогобицько-Самбірської єпархії РПЦ: протоієрея Володимира Кунисського, секретаря управління та єп. Михайла (Мельника). Раптова смерть обох викликала підозри про їхнє отруєння.

о. д-р Михайло Мельник (1903-1955). Хіротонізований 25.02.1946 р. у Володимирському соборі в Києві екзархом Йоаном (Соколовим) на православного єпископа новоствореної в РПЦ Дрогобицько-Самбірської єпархії.

Розгортання репресій

Микола Конрад
Володимир Прийма
Андрій Іщак
Северіян Бараник
Яким Сеньківський
Зиновій Ковалик
Омелян Ковч
Тарсикія (Ольга Мацьків)
Віталій Байрак
Роман Лиско
Григорій Хомишин
Теодор Ромжа
Йосафат Коциловський
Микита Будка
Григорій Лакота
Климентій Шептицький
Микола Цегельський
Іван Зятик
Олімпія (Ольга Біда)
Лаврентія (Левкадія Гарасимів)
Петро Вергун
Олексій Зарицький
Микола Чарнецький
Симеон Лукач
Іван Слезюк
Василь Величковський

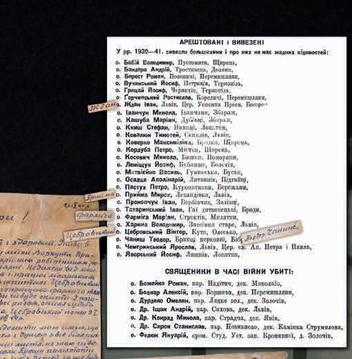

АРЕШТОВАНІ І ВИВЕЗЕНІ

У р. 1939—41. сколо большевики і про яких не має жадних відомостей:

о. Бойко Володимир, Нутовцях, Підгірці,
о. Бльатра Андрій, Тростянець, Дрогобич,
о. Берест Роман, Новошин, Перемишляни,
о. Бучинський Йосиф, Петрики, Тернопіль,
о. Гриців Йосиф, Чернець, Тернопіль,
о. Горчитський Ростислав, Бордячі, Перемишляни,
о. Жбін Ізяк, Лавів, Пр. Ужгоні Пров. Бескет
о. Іванчук Микола, Іванчани, Збораж,
о. Кашурба Мирон, Дубно, Збораж,
о. Кашо Стефан, Новоці, Лопатин,
о. Ковальчик Тимоті, Сокаль, Львів,
о. Ковпак Михайло, Бусько, Шерсть,
о. Кордуба Петро, Мітин, Шерсть,
о. Косович Микола, Бишин, Новорадин,
о. Лещцук Йосиф, Бобинці, Бохня,
о. Мітлінг Штефа, Гуменна, Бусько,
о. Осадца Анонімій, Літинин, Підгайці,
о. Пікуш Петро, Корчинтини, Берегомет,
о. Принка Мирон, Лежайськ, Львів,
о. Прокопчук Іван, Бобрівник, Заліщі,
о. Татарчинський Іван, Гні дотинський, Броди,
о. Фарміга Мирон, Стрелін, Мелитин,
о. Хомяк Володимир, Зносіння старе, Львів,
о. Цебровський Віктор, Кутн, Оженко, Львів,
о. Чопик Теодор, Бритці нижні, Бо
о. Чмитринський Ярослав, Львів, Пр. ул. Ал. Петра і Павла,
о. Яворський Йосиф, Лашки, Лошин,

СВЯЩЕНИКИ В ЧАСІ ВІЙНИ УБИТІ:

о. Бомбіяк Роман, пар. Надітя, дек. Міколаїв,
о. Бодаар Алоїзій, пар. Бошина, дек. Перемишляни,
о. Дурдин Оноф, пар. Ліщо зна., дек. Золочів,
о. Др. Іщак Андрій, сар. Сколо, дек. Львів,
о. Др. Конрад Микола, пар. Сердеа, дек. Львів,
о. Др. Сорок Стефан, пар. Ковалкин, дек. Кізміна Струмілова,
о. Федак Якуарій, прим. Студ. Уст. пар. Бронівці, д. Золочів,

Лист о. Теодора Чанжа (1897-1974), заарештованого в 1940 р.

З листа митрополита Андрея Шептицького до нунція А. Ротти в Будапешті, 7.11.1941:

«Число жертв, вивезених в Сибір або на побережжя Білого моря, чи тих, які були ув'язнені або вбиті, є дуже велике. Без статистичних даних, яких у нас поки що ще не має, я вважаю, що напевне в самій моїй Епархії ця цифра досягає 200 тисяч, отже для цілої країни ця цифра була би подвійною. Число священиків, вбитих або ув'язнених в таких умовах, де треба припускати також смерть, у моїй Епархії досягає 11 або 12, а в Перемишльській Епархії – двадцять. Ув'язнених і депортованих священиків у нашій Епархії є 33».

З листа епископа Станіславівського Григорія Хомишина до митр. Андрея, 14.09.1941:

«...більшовики вивезли 7 священиків, в тім одного Василянина, убили 4».

о. Петро Андрейчик (1880-1941) – священик с. Залуж-Війське Сяніцького деканату. Розстріляний у червні 1941 р. в Самбірській тюрмі.

о. Роман Божейко (1908-1939), священик с. Надітич Миколаївського деканату, вбитий у вересні 1939 р.

о. Роман Берест (1897-1941) — священик с. Полоничі Перемишлянського деканату, заарештований у 1940 р. Проходив по т. зв. «Процесу 59-ти», звинувачених в організації збройного заколоту проти радянської влади. В 1941 р. розстріляний згідно вироку. Сім'ю виселено в 1941 р. на спецпоселення в Новосибірську обл.

Наступ на Українську Греко-Католицьку Церкву сталінський режим розпочав відразу ж після першої окупації Західної України у вересні 1939 р., яка здійснювалася відповідно до радянсько-німецького пакту Молотова-Ріббентропа, укладеного перед нападом нацистів на Польщу, і тривала до червня 1941 р. Радянська влада організувала шалену кампанію переслідувань, залякування і дискредитації греко-католицького єпископату і духовенства, звинувачуючи їх у зв'язках із націоналістичним підпіллям та «антирадянськими» осередками закордоном. У цих складних обставинах керівництво УГКЦ змушене було рахуватися з реаліями панування тоталітарного атеїстичного режиму і в першу чергу дбати про збереження самої Церкви та забезпечення вірним можливостей практикувати свою віру.

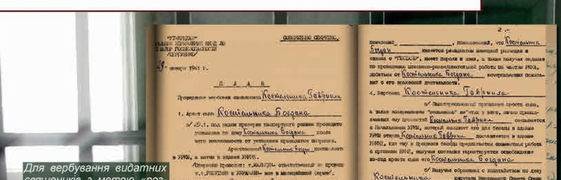

Для вербування видатних священиків з метою «розкладання Греко-Католицької Церкви і співпраці з радянською владою органи держбезпеки насамперед заарештовували їхніх дітей. Так, у 1940-1941 рр. було заарештовано 17-річних синів о. Гавриїла Костельника й о. Микори Грицеляка, канцлера Перемишльської консисторії. Обох юнаків розстріляли у червні 1941 р.

Отець канонік Василь Гриник (1896-1977) – професор Перемишльської Духовної Семінарії, священик Перемишльської катедри. У вересні 1945 – січні 1946 р. – перше ув'язнення разом із єпископом-ординарієм Йосафатом Коциловським. 1946-1947 рр. – уникаючи виселення до СРСР, переховувався у Перемишлі, Кракові. 1947 р. – призначений примасом Польщі Августом Гльондом генеральним вікарієм для греко-католиків. З 1948 р. – бідуваліст (відправляв у латинському та візантійському обрядах), переїжджає на захід Польщі. 1950-1953 рр. – душпастир для греко-католиків у с. Битові. 1954 р. – другий арешт, вирок 7 років ув'язнення. 1956 р. – звільнений, душпастирює в Ґданську, Циганку, Маженцині, Боболщях, Щецінку. У 1967 р. примас Польщі Стефан Вишенський призначає о. Гриника генеральним вікарієм для греко-католиків у Польщі. 1968-1977 рр. – парох у Перемишлі.

Інституційно та організаційно УГКЦ в Польщі була початково знищеною внаслідок т. зв. «добровільної», а насправді – примусової репатріації бл. 480 тис. українців у 1944-1946 рр. на територію Української РСР, а остаточно – у квітні-липні 1947 р. під час насильного переселення бл. 140 тис. українців у північні та західні воєводства Польщі в ході урядової т. зв. акції «Вісла». Проте у Польщі все одно залишилися греко-католицькі священики та єромонахи (бл. 130 осіб), які не могли відправляти богослужень у візантійському обряді. Тільки у 1957 р. ситуація дещо змінилась.

У 1944-1956 рр. в Польській Народній Республіці відбулися судові процеси над чотирнадцятьма греко-католицькими священиками. У 1947-1948 рр. у Центральному таборі праці в Яворжно, створеного на місці SS-Lager Dachsgrube (колишньої філії концтабору Auschwitz), в ході операції «Вісла» було ув'язнено 3761 українців, включно з 28 священиками (22 греко-католицькими і 6 православними). У 1949 р. в Польщі в ув'язненні утримувалися також 17 монахинь (15 служебниць та 2 василіянки).

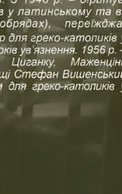

о. Степан Дзюбина (1913-2004) – священик Апостольської адміністрації Лемківщини, інтернований 1947 р. польською владою у концентраційний табір в Яворжні, де пробув до грудня 1948 р. Після звільнення продовжив свою душпастирську працю на теренах Польщі.

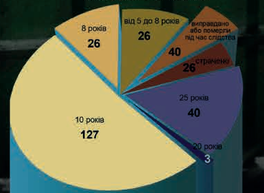

Статистика кількості заарештованих священиків у Львівській області та термін їхнього ув'язнення у 1944-1953 рр.

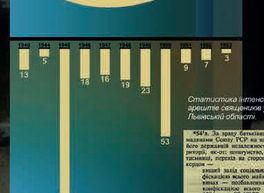

о. Денис Лукашевич (1904-1993). Мордовія, 1970 р.

Зліва направо: Олесь, Мирон, Ілярій Лукашевичі. *1942 р.*

24.10.1949 р. у Львові Михайлом Старухом вбито Ярослава Галана в присутності Ілярія Лукашевича. Замовником вбивства МГБ навало Ватикан, а організатором – о. Дениса Лукашевича, «возз'єднаного» пароха с. Сороки-Львівські. Його та трьох старших синів: Олександра, Мирона та Ілярія, студентів львівських вищих навчальних закладів, заарештували в кінці жовтня 1949 р. Тоді ж депортували на спецпоселення у Хабаровський край дружину о. Дениса та п'ятеро інших дітей. У березні 1951 р., після другого пересуду, згідно нового вироку, синів о. Дениса розстріляли, а він повністю відбув свій термін покарання – 25 років.

Вбивство Я. Галана стало для влади офіційним приводом проведення в 1949-1950 рр. хвилі масових арештів та депортацій населення Галичини, зокрема цілих священичих сімей.

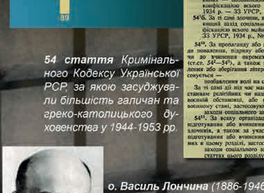

Статистика інтенсивності арештів священиків у Львівській області.

54 стаття Кримінального Кодексу Української РСР, за якою засуджували більшість галичан та греко-католицького духовенства у 1944-1953 рр.

о. Василь Лончина (1886-1946) – священик церкви Св. Миколая у Львові. Заарештований восени 1945 р., засуджений за ст. 54-10 ч.2 на 10 років таборів. Помер від побоїв на примусових роботах у м. Макіївка на Донбасі.

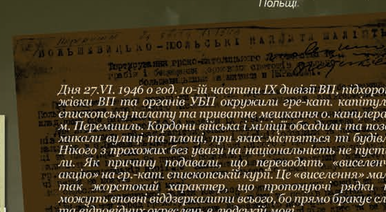

Дня 27.VI. 1946 о год. 10-ій частини IX дивізії ВП, підхоронжівки ВП та органів УБП окружили гре-кат. капітулу, єпископську палату та приватне мешкання о. канцлера в м. Перемишль. Кордони вояків і міліції обсадили та позамикали вулиці та площі, при яких містяться ті будівлі. Нікого з проходих без уваги на національність не пустили. Як причину подали, що переводять «великочну акцію» на гр.-кат. єпископській курії. Це «виселення» мало так жорстокий характер, що пропонуючі рядки не можуть вповні віддзеркалити всього, бо прямо бракує слів та відповідних окреслень в людській мові.

До нутра єпископської палати вдерлася група польських вояків та міліціянтів. Відшукавши серед грюкоту, сороміцких лайки та побоїв пілатині прислуги особу старшого сивоголового епископа, Ексцеленцію Йосифа КОЦИЛОВСЬКОГО, бандити заявили йому, щоби сейчас пакувався, бо негайно підїде авто, забере його в большевію. Єпископ відповів, що добровільно цього не зробить, бо не опустить своєї епархії не маючи на те дозволу та наказу від папської столиці. Заявив: «що хочете зі мною робіть, замучте мене, вбийте на місці – все одно я добровільно не поїду». Розлючені поляки - старшини совіти в польських мундирах – самі поскидали деякі речі епископа до валізок, послуговуючись при тому вуличною лайкою. Не хотіли запакувати двох епископських мітр/корон, одначе вкінці зложили їх до валіз. Це «пакування», а в дійсності бандиться грабіж всього, що можна було тільки двигнути руками та винести, тягнеся до год. 14-ої по пол., то зі, до моменту, в якому надїхало вантажне авто з будою. Скатованого епископа-старця винесли опришки на вулицю разом з кріслом, якого він міцно держався, маніфестуючи в цей спосіб спротив. Він і тут виявив свій опір і не хотів влізти до авта, тоді кинули його разом з кріслом через борт вантажного авта, закрили нутро брезентом, виявляючи при цьому різними способами зоологічну ненависть. Єпископ в час цієї «процедури» потюк собі голову і з грюком повалився на поміст авта.

Зі звіту ОУН, Перемишль, 16.07.1946.

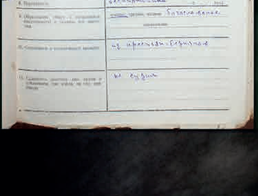

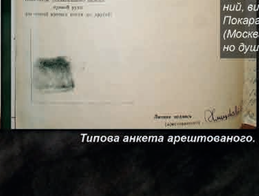

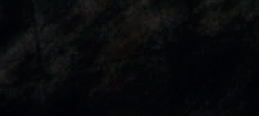

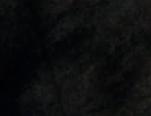

Отець канонік Микола Хмільовський (1880-1963), у 1932-1947 рр. – священик с. Мшана біля Львова. 1945-1949 рр. – після арешту греко-католицької єрархії таємно очолював Церкву. У 1948 р. кооптований у члени Української Головної Визвольної Ради. 1950 р. – заарештований, вирок – 10 років виправно-трудових таборів із конфіскацією майна. Покарання відбуває у Верхньо-Уральську, Володимирській тюрмі (Москва). Восени 1954 р. звільнений, повертається до с. Мшана, де підпільно душпастирює.

Типова анкета арештованого.

Єрархічна структура Церкви в умовах підпілля

Митрополит
Андрей Шептицький
(1865—1944)

«Працюйте там, де Церква вас покличе, бо наша Церква на рідних землях буде знищена. Але вона, оновлена, возстане, і тоді ви вертайтесь, щоб піднести її з упадку».
митр. Андрей Шептицький

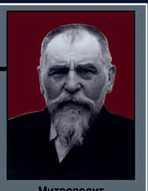

Митрополит
Йосиф Сліпий
(1892-1984)
хіротонія 1939 р.
арешти з 1945 р., 18 років ув'язнень і заслання.

перемишльська єпархія

Йосафат Коциловський
(1876-1947)
хіротонія 1917 р.
червень 1946 р. — депортація в СРСР, ув'язнення.
Помер у таборі с. Чапаївка під Києвом.

Григорій Лакота
(1883-1950)
хіротонія 1926 р.
червень 1946 р. — депортація в СРСР, ув'язнення. Помер у таборі с. Абезь біля Воркути.

Павло Ґойдич
(1888-1960)
хіротонія 1927р.
арешт 1950 р.,
засуджений на довічне ув'язнення. Помер у тюрмі у 1960 р.

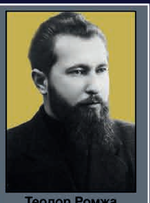

мукачівська єпархія

Теодор Ромжа
(1911-1947)
хіротонія 1944 р.
Вбитий органами НКВД.

львівська архиєпархія

Микита Будка
(1877-1949)
хіротонія 1912 р.
11.04.1945 — арешт, ув'язнення. Помер у таборі в Караганді.

Миколай Чарнецький
(1884-1959)
хіротонія 1931р.
11.04.1945 — арешт, ув'язнення. Повернувся до Львова у 1956 р.

Григорій Хомишин
(1867-1945)
хіротонія 1904 р.
11.04.1945 — арешт, помер у в'язничній лікарні в Києві.

станіславівська єпархія

Іван Лятишевський
(1879-1957)
хіротонія 1930 р.
11.04.1945 — арешт, ув'язнення в Казахстані. Повернувся до Станіславова у 1955 р.

Василь Гопко
(1904-1976)
хіротонія 1947 р.
1950 р.— арешт, перебував 14 років в ув'язненні та 4 роки під наглядом влади.

пряшівська єпархія

1945

Незважаючи на те, що видима структура УГКЦ була зруйнована арештами всього єпископату, Церкві вдалося в умовах переслідувань і глибокого підпілля зберегти неперервну тяглість апостольського служіння.

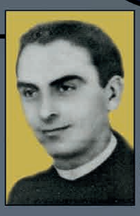

Петро Орос
(1917-1953)
хіротонія 1945 р.
Вбитий міліціонером у часі молитви при затриманні.

Олександр Хіра
(1897-1983)
хіротонія 1945 р.
1949 р. — арешт, вирок — 25 р. Покарання відбував у таборах Тайшета. Повернувся у 1956 р. 1957 р. — другий арешт, вивезений в Караганду, де помер.

Іван Слезюк
(1896-1973)
хіротонія 1945 р.
Очолював єпархію у 1957-1973 рр.;
1945-1954 рр. — перший арешт, ув'язнення в таборах Воркути.
1962-1967 рр. — друге ув'язнення.
Помер після виклику у КГБ.

Симеон Лукач
(1893-1964)
хіротонія 1945 р.
1949-1955 рр. — перший арешт і ув'язнення у Красноярському краю;
1962-1964 рр. — друге ув'язнення.

Степан Вапрович
(1899-1964)
хіротонія 1945 р.

Василь Величковський
(1903-1973)
хіротонія 1963 р.
1963-1972 рр. — місцеблюститель Глави УГКЦ. 1945-1955 рр. — арешти, ув'язнення на Воркуті. 3.1969 р. — тюрма посиленого режиму на Донбасі, звільнений у 1972 р. та висланий за межі СРСР.

Костянтин Сабов
(1926-1982)
хіротонія 1977 р.

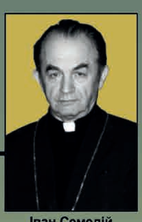

Іван Семедій
(1921-2008)
хіротонія 1978 р.
Очолював єпархію у 1979-2002 рр.

Володимир Стернюк
(1907-1997)
хіротонія 1964 р.
1972-1991 — місцеблюститель Глави УГКЦ; 1947 р. — арешт, звільнений у 1952 р.

ЄПИСКОПИ-ПОМІЧНИКИ

Іван Чорняк
(1899-1981)

Йосиф Гірняк
(1902-1979)

Петро Козак
(1911-1985)

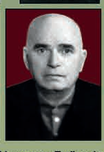

Никанор Дейнеґа
(1907-1982)

Йосиф Головач
(1924-2000)
хіротонія 1983 р.

Йосафат Федорик
(1897-1979)
хіротонія 1964 р.
1945-1948 рр. — перше ув'язнення,
1952 р. — ув'язнений вдруге. Після звільнення у 1960 р. переїхав до Киргизстану, згодом повернувся в Україну.

Софрон Дмитерко
(1917-2008)
хіротонія 1968 р.
Очолював єпархію у 1972-1997 рр.;
1944-1954 рр. — перше ув'язнення, 1973-1975 рр. — примусові роботи на Луганщині.

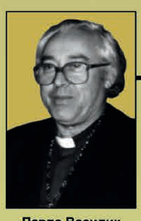

Павло Василик
(1926-2004)
хіротонія 1974 р.
1947-1956 рр. — перше ув'язнення;
1959-1964 рр. — друге ув'язнення,
перебував у Мордовських таборах.

Яків Тимчук
(1919-1988)
хіротонія 1976 р.

Іван Марґітич
(1921-2003)
хіротонія 1987 р.
1951-1955 рр. — ув'язнення у м. Омську.

Іриней Білик
(1950 р. н.)
хіротонія 1989 р.

Филимон Курчаба
(1913-1995)
хіротонія 1985 р.

Юліан Вороновський
(1936-2013)
хіротонія 1986 р.

Михайло Сабрига
(1940-2006)
хіротонія 1986 р.

1989

Географія місць відбуття покарань

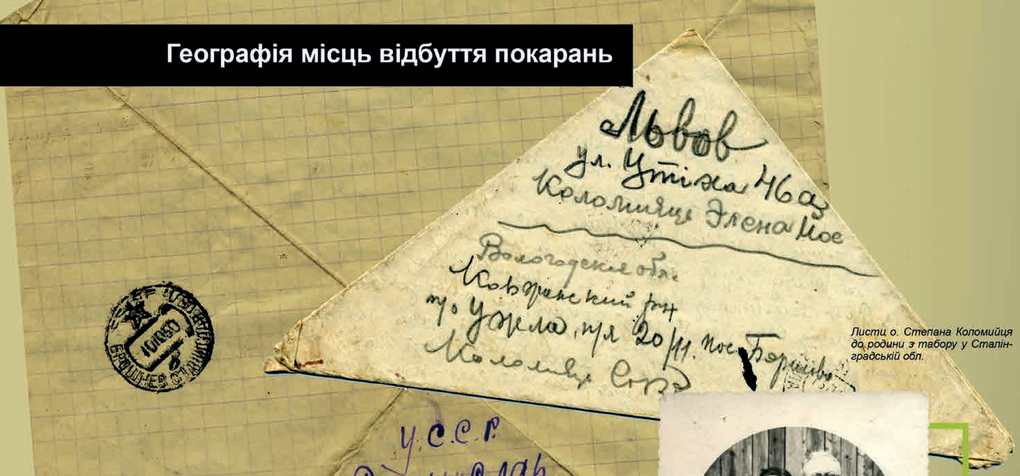

Листи о. Степана Коломийця до родини з табору у Сталінградській обл.

***о. Маркіян Когут**, ЧСВВ (1908-1998). У 1946-1954 рр. перебуває у таборах Комі АРСР. Після повернення працював на Волині. Поет, письменник.*

***о. Степан Коломиєць** (1909-1974) з дружиною Марією. Священик у с. Надіїв Станіславівської обл. Арештований у 1949 р. Засуджений на 10 років позбавлення волі. В'язнем будував Волго-Донський канал (Сталінградська обл.), завод у Башкирії. Дружина Марія і п'ятеро дітей чекали на його повернення з тюрми. Повернувся в 1956 р. У 1957 р. під загрозою арешту змушений виїхати з родиною в Запорізьку обл.*

***о. Євстахій Смаль**, ЧНІ (1922-1991). У 1950 р. після закриття монастиря був висланий на спецпоселення у Томську обл. У 1957 р. під час короткотривалого побуту в Україні рукоположений на священика єп. Миколаєм Чарнецьким. З 1958 р. проводив активну священичу діяльність в Україні та Казахстані.*

***о. Степан Ратич** (1890-1968), рисунок невідомого табірного художника. Священик у м. Тернополі. У 1945 р. засуджений на 8 років каторжних робіт. Далі — тюрми у Дніпропетровській обл. до 1953 р. Згодом був висланий на спецпоселення у м. Вяземський Хабаровського краю, де перебувала на спецпоселенні його дружина.*

***о. Микола Цегельський**. Рисунок невідомого табірного художника. о. Микола Цегельський (1896-1951). У 1946 р. арештований за відмову перейти на російське православ'я. Засуджений на 10 років ув'язнення, яке відбуває у Мордовії. Сім'ю вивезли на спецпоселення у Читинську обл. Помер у 1951 р. як мученик за віру. Похований на табірному цвинтарі ст. Потьма.*

***о. Василь Вірчак** (1899-1953) — священик у с. Роздолі на Львівщині. У 1950 р. засуджений на 10 років позбавлення волі. Ув'язнення відбуває у пос. Хурмулі Хабаровського краю, де і помер у 1953 р. Посмертно реабілітований.*

***о. Володимир Тернопільський** (1905-1973). У 1958-1960 рр. перебуває у таборі на пос. Яваг у Мордовії; 1960-1965 рр. — табір у Сосніці, Мордовія.*

***Тюремне фото о. Осипа Лещука**. 1946 р. о. Осип Лещук (1894-1949) — катехит у м. Рава-Руська на Львівщині. Заарештований у 1946 р. та засуджений на 10 років позбавлення волі. Ув'язнення відбуває у м. Донецьку та м. Полтаві. Помер у тюремній лікарні в Полтаві в 1949 р.*

Радянська тоталітарна машина не шкодувала ані зусиль, ані засобів, щоби зламати опір греко-католицького клиру, чернецтва і мирян, та позбавити їх можливостей комунікації. З цією метою багатьох духовних осіб та членів їхніх родин було ув'язнено в тюрмах або депортовано в різні куточки СРСР.

Сестри Згромадження сестер служебниць на засланні в Сибіру. 1952 р.

***с. Лаврентія Гарасимів**, Згромадження сестер св. Йосифа (1911-1952). Заарештована разом з с. Олімпією Бідою у 1950 р. та засуджена на довічне виселення. Померла як мучениця за віру в с. Харськ Томської обл.*

***о. Роман Бахталовський**, ЧНІ (1897-1985). З 1942 р. — ігумен монастиря у Станіславові. Письменник. 1949-1956 рр. – перший арешт, висланий на спецпоселення у с. Сосновка Іркутської обл. У 1968 р. КГБ розкриває його душпастирську діяльність у м. Коломиї Івано-Франківської обл. Вирок – 5 років позбавлення волі. Покарання відбував у с. Інваш Красноярського краю. У 1976 р. повертається в Україну у м. Хмільник Вінницької обл.*

***Вервичка, виготовлена з хліба** у львівській тюрмі дочкою священика Наталією Попович. 1949 р.*

***Наталя Попович** (зліва) **з родиною і о. Полікарпом Панчишиним, ЧСВВ** (в центрі). м. Комсомольськ-на-Амурі, Хабаровський край. 1957 р. Наталя Попович (1906-2004) — активна мирянка. Арештована у 1949 р., ув'язнення відбувала у Тайшетських таборах. Згодом переїхала на спецпоселення у м. Комсомольськ-на-Амурі Хабаровського краю, де була на виселенні її родина. Повернулася в Україну у 1960 р.*

***о. Омелян Квіт** (1901-1981). Письменник, катехит. Священик у м. Городок Львівської обл. Арештований у 1946 р. Ув'язнений у таборах Караганди, Інти (Комі АРСР) до 1956 р.*

о. Роман Лопатинський (1899-1992). Арештований у 1950 р. Засуджений на 25 років за ст. 54.1 «а», 54.10, 54.11. Покарання відбуває у м. Караганді у «спецлагерє особого назначєнія» № 14 (СЛОН) до 1956 р.

У таборі зустрілися священики з різних республік СРСР, переслідувані за віру в Бога.
Верхній ряд (зліва направо): о. М. Маркевич, о. Роман Лопатинський, о. Кляйвініш (з Латвії), о. Бакис (з Литви); нижній ряд (зліва направо): о. Янушайтіс (з Литви), о. М. Єгриш, о. Ю. Савчук. м. Караганда, 1955 р.

єп. Павло Василик (1926-2004). Дияконські свячення отримав у таборі в Джезказгані в 1950 р. У 1956 р. після повернення до Львова єп. Миколай Чарнецький рукоположив його на священика. 1959-1964 рр. — друге ув'язнення, яке відбував у Дубровлазі (Мордовія).

о. Олексій Зарицький (1912-1963) — священик у с. Струтин на Львівщині. За відмову підписати православ'я у 1948 р. засуджений на 8 років ув'язнення, яке відбуває у таборах Казахстану і Сибіру. Опікувався не тільки вірними українцями, а й поляками, росіянами, німцями. Помер як мученик за віру в часі другого ув'язнення у Карагандинському таборі в 1963 р.

У таборі на Воркуті зустрілися земляки. Зліва направо (сидять): о. Авксентій Бойчук, о. Ілля Юник, о. Василь Величковський, ЧНІ, Теодор Гнатишак; брат Віталій Матковський, студит (стоїть). пос. Рудник біля Воркути, 1955 р.

о. Йосафат Білан, ЧСВВ (1911-1979) — священик с. Витвиці на Івано-Франківщині. Арешт, ув'язнення — у 1946 р. Вирок — 25 років виправно-трудових таборів. Працював на шахтах Воркути до 1956 р.

о. Володимир Марґітич (1931 р. н.) Заарештований у 1958 р. за участь в організації «Воля або смерть». У табірних умовах у Мордовії пройшов навчання на священика. Вчителями були в'язні — викладачі Греко-католицької богословської академії у м. Львові. Рукоположив його на священика митрополит-в'язень Йосиф Сліпий у таборі в 1960 р.

Табірний номер о. Миколи Кулицького.

о. Микола Кулицький (1886-1957). Заарештований у 1950 р. за відмову підписати православ'я. Засуджений на 5 років позбавлення волі. Пройшов через табори Караганди, Комі АРСР. Звільнений у 1955 р.

о. Йосиф Годунько (1906-1991) — настоятель ремісничої бурси у м. Львові, душпастир на Пемківщині. Заарештований 11 квітня 1945 р. разом з єпископами УГКЦ. У таборах Воркути перебував до 1953 р. Після повернення на Батьківщину — один з найактивніших священиків підпілля.

о. Роман Чайковський (1905-1993). Засуджений ОСО («особим совещанієм») на 25 років тюремного ув'язнення. Покарання відбуває у Мордовських та Омських таборах. Звільнений у 1956 р. за амністією зі зняттям судимості.

Довідка МВД про звільнення о. Романа Чайковського з табору. м. Омськ, 18.07.1956.

Воркута

НОРИЛЬЛАГ

КРАСЛАГ

ЮЖСИБЛАГ

СИБЛАГ

Томськ

Тайшет

Омськ

КАРЛАГ

Караганда

о. Василь Баран (1909-1998) — священик у с. Розгадів на Тернопільщині. Заарештований у 1950 р. та засуджений ОСО на 25 років. Ув'язнення відбуває в Карагандинських таборах. Повернувся в Україну у 1958 р., але постійно перебував під наглядом.

о. Ілля Блавацький (справа) **та о. Іван Денисенко на спецпоселенні в Красноярському краю.** 1960-ті рр.

о. Ілля Блавацький (1911-1988) — священик у м. Рава-Руська Львівської обл. У 1945 р. засуджений на 10 років. Термін відбуває у таборах Солікамська (Пермська обл.) і Джезказгана (Казахстан). Опісля перебуває на спецпоселенні, де в 1959 р. заарештований вдруге. Засуджений на 4 роки.

Разом в ув'язненні. Зліва направо: о. Володимир Грицай (1885-1976), о. Андрій Михаліх (1886-1959), о. Михайло Воєчик (1892-1953). В таборі на Донбасі, 1952 р.

о. Антоній Бачкай (1909-2003) — священик у с. Мала Копаня на Закарпатті. Заарештований та засуджений у 1957 р. У Мордовських таборах зустрівся з митр. Йосифом Сліпим. В Україну повернувся в 1961 р.

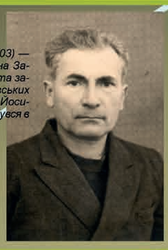

о. Іван Дідух (1908-1961). У 1950 р. засуджений на 10 років виправно-трудових таборів Воркути і Караганди. Після повернення у 1956 р. мешкав у с. Ворохта на Львівщині. Вдруге заарештований за донос у 1957 р. через те, що відкрито закликав молодь вірити у Бога. Працював у таборах Мордовії до 1960 р.

о. Роман Логінський (1911-2002). У 1950 р. висланий з родиною на спецпоселення в Хабаровський край. Після повернення в Україну у 1960 р. активно працював підпільним греко-католицьким священиком на Стрийщині.

о. Антін Бучацький (справа). м. Джезказган, Казахстан, 1955 р.
о. Антін Бучацький (1913-1987) — священик з с. Помоняти на Івано-Франківщині. 1949 р. засуджений ОСО до 25 років позбавлення волі. Ув'язнення відбуває у таборі в Джезказгані (Казахстан) до 1956 р. Після повернення в Україну продовжив працю в катакомбній Церкві.

о. Тарас Бобкович, ЧСВВ (справа) **на лісоповалі**. Сибір, 1950-ті рр.

Тюремний цвинтар.

Хата в с. Джонка Хабаровського краю, в якій проживало три священичі родини.

о. Костянтин Котлярчук (1905-1974) з дружиною і дітьми на спецпоселенні. с. Джонка Хабаровського краю. 1953 р. Родина о. Костянтина Котлярчука перебувала на спецпоселенні у 1950-1960 рр.

о. Ігнатій Цегельський (1886-1970) — священик с. Кам'янка-Струмилова. Заарештований у 1945 р. Вирок — 10 років ув'язнення. Перебував у таборах Сибіру. Після повернення у 1955 р. до Львова активно працював у підпіллі.

Лист о. Ігнатія Цегельського з тюрми до родини. м. Львів, 1945-1946 рр.

о. Петро Вергун (справа) **і Микола Хандон слухають радіо Ватикан у таборі, за що обидва відсиділи у карцері.** с. Ангарськ, Красноярський край. 1954 р.
о. Петро Вергун (1890-1957) — Апостольський візитатор для українців-католиків у Німеччині. Арештований у 1945 р. у Берліні, депортований у СРСР. У 1946 р. ОСО засудив його на 8 років ув'язнення. Покарання відбуває у тюрмах ГУЛАГу. Помер як мученик за віру в с. Ангарськ.

о. Матей Шипітка, ЧСВВ (1899-1969) — ігумен монастирів у с. Гошів, с. Погоня на Івано-Франківщині. У 1946 р. засуджений на 10 років каторжних робіт у таборах Мордовії.

о. Степан Яворський (1912-1989). Засуджений у 1947 р. на 10 років. Перебував в таборах за Полярним колом. В'язнем будував залізницю Салехард — Ігарка. Звільнений в 1956 р. Вдруге арештований у 1957 р. Ув'язнення відбував у Мордовських таборах. Після повернення в Україну активно працював у катакомбній Церкві.

о. Герман Будзінський, студит (1905-1995). У 1945 р. — перший арешт, засуджений на 10 років каторжних робіт у Воркуті, Абезі. Другий арешт у 1957 р., вирок — 10 років Мордовських таборів. Повернувся, щоб активно працювати в підпільній Церкві.

Священики на засланні, пос. Балей Читинської обл., 1952-1953 рр. Сидять (зліва направо): о. Степан Сампара, о. Степан Рудь, колишні викладачі Богословської академії у м. Львові, та о. Володимир Харина. Стоять (зліва направо): о. Володимир Дідич, о. Тимотей Процюк, о. Роман Білик, о. Іван Юськів.

о. Мар'ян Фарміга, ЧСВВ (1909-1990) під час заслання у Мордовії, 1957 р. Після повернення з заслання активно допомагав єп. Володимиру Стернюкові у душпастирській праці.

о. В'ячеслав Ласовський з дружиною Любою на лісоповалі. с. Атха, Бурят-Монголія. 1957 р.
о. В'ячеслав Ласовський (1905-1974) — священик с. Жидатичі коло Львова. Через відмову підписати православ'я був вивезений з родиною у Бурят-Монголію у 1950 р. На поселенні частинно відправляв Служби Божі для українців. За доносом його з родиною відправили в глибину тайги у с. Атха.

о. Іван Чейпеш (1918-1953) — священик с. Волосянка на Закарпатті. Одружений, батько 4-х дітей. Відмовився підписати православ'я. У 1950 р. засуджений ОСО на 25 р. позбавлення волі, в'язень Воркутлагу. 5 серпня 1953 р. був розстріляний під час придушення повстання у таборі.

Довідка про смерть о. Івана Чейпеша у таборі.

о. Адам Моравський з вірними після Літургії, с. Усть-Абакан Красноярського краю, 1957 р.
о. Адам Моравський (1911-1982) — священик с. Підлипці на Львівщині. У 1949 р. вивезений з родиною в Красноярський край. Там став інвалідом — втратив руку. З родиною повернувся до України в 1958 р. На спецпоселенні і після повернення підпільно виконував священичі обов'язки.

о. Іван Пасіка (1891-1968) — катехит у школах м. Тернополя. У 1950 р. вивезений разом з родиною на спецпоселення у с. Бікін Хабаровського краю. Причинною послужило те, що давав шлюб у греко-католицькому обряді.

Хата, де жив з родиною о. Іван Пасіка, с. Бікін, Хабаровський край, 1957 р.

Інта, табір.

Йосиф Сліпий (1892-1984)

Церква Святого Духа Греко-католицької Духовної семінарії у Львові. Зруйнована 1939 р. під час бомбардування.

Йорданське свячення води. м. Львів, 1939 р.

PER ASPERA AD ASTRA

ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ДО ЗІРОК

Митрополит, а згодом кардинал і патріарх, Йосиф Сліпий був, безсумнівно, однією з найвизначніших постатей УГКЦ у XX ст. Його життя, жертва, безкомпромісне свідчення віри в Христову Церкву стали символом витривалості українських греко-католиків. Після 18-ти років ув'язнень, таборів, заслань він став у західному світі могутнім голосом переслідуваної «мовчазної Церкви», використовуючи кожну нагоду для того, щоб не тільки висловлювати свою солідарність, але й вимагати повернення по-насильницьки відібраних прав УГКЦ та інших переслідуваних Церков.

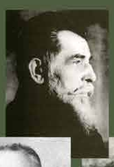

о. Степан Ратич та о. Ілля Блавацький. Проходили по кримінальній справі разом з митр. Йосифом Сліпим у 1957 р.

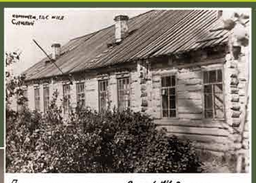

Дом, в котором проживал Сліпий ИИ до ареста

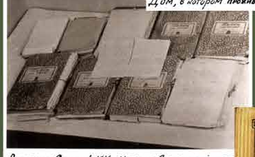

Рукопись Сліпий ИИ „Історія Вселенской церкви на Украине"

На засланні в Маклакові, де змушений був проживати в будинку інвалідів. Красноярський край, 1956 р.

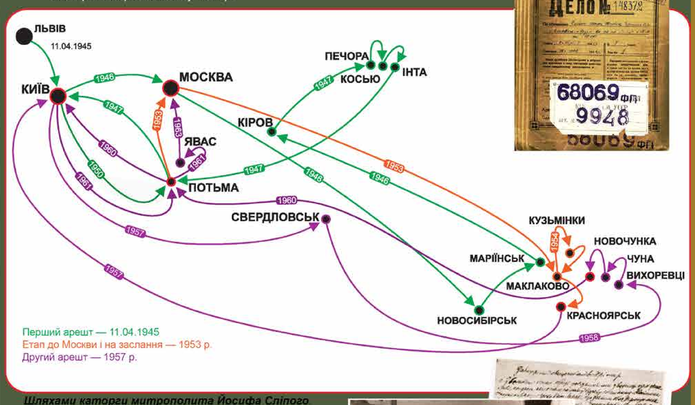

Шляхами каторги митрополита Йосифа Сліпого.

Сліпий ИИ в момент ареста

Титульний лист рукопису Сліпий ИИ, завершений священником во Христе иерей.

Висвячені митр. Йосифом Сліпим у Мордовських таборах.

диякон Степан Мамчур (1916-1967).

о. Володимир Мартітич (1931 р. н.).

о. Остап Бочарський (1902-1987).

Настольные вещи Сліпий ИИ. В состоянии, в котором они находились до производства обыска

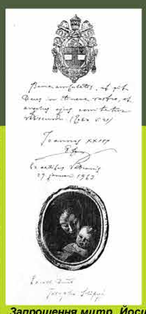

Запрошення митр. Йосифу приїхати до Рима від Папи Івана XXIII. 1963 р.

***23.12.1963** Апостольська Столиця визнала, що Галицький митрополит має статус **Верховного Архиєпископа**.*
***25.12.1965** папа Павло VI іменував Йосифа Сліпого **кардиналом**.*
***З весни 1975 р**. Блаженніший Йосиф вживав титул **Патріарха**.*

митр. Йосиф Сліпий зустрівся з Папою Іваном XXIII, щоб подякувати йому за звільнення з ув'язнення. Ватикан, 10.02.1963.

На Другому Ватиканському Соборі. Рим, 1963 р.

Рим. Серед колядників. 1960-ті рр.

Хіротонізовані Патріархом Йосифом у Римі 1977 р.

о. Іван Хома (1923-2006)

о. Стефан Чміль (1914-1978)

о. Любомир Гузар (1933-2017)

*Верховний Архиєпископ **Мирослав Іван Любачівський** (1914-2000) — наступник Патріарха Йосифа.*

Із заповіту Патріарха Йосифа:
«Поховайте мене в нашому Патріаршому Соборі Св. Софії, а як воплотиться наше видіння і воскане на волі наша Свята Церква і наш Український Народ, занесіть мою домовину, в якій спочину, на рідну Українську Землю і покладіть її у храмі Святого Юра у Львові, біля гробниці Слуги Божого Андрея».

Повернення в Україну. Львів, 1992 р.

Собор Св. Софії при Українському Католицькому Університеті у Римі, що постали зусиллями Патріарха Йосифа.

Душпастирська праця у тюрмах і на засланні

Листівка о. Василя Вірчака до родини з табору. м. Комсомольськ-на-Амурі Хабаровського краю, 1951 р.

Власноручно намальована листівка о. Володимира Тернопільського до родини з Мордовського табору. 1960 р.

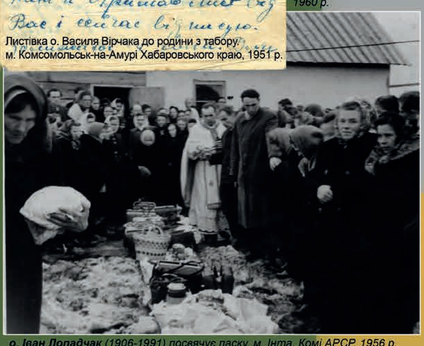

о. Іван Лопадчак (1906-1991) посвячує паску. м. Інта, Комі АРСР, 1956 р.

Інтерв'ю *з Розалією Приступою:*

„У Комі АРСР, недалеко від Воркути, були шахти, там багато людей оставалися на роботу. Там був священик отець Іван Лопадчак. Дуже побожна, хороша, інтелігентна людина і багато людям помагав....

Як у нас родився синочок Микола, він хрестив його і на пам'ятку дав образок.

Ще були також священики, які відправляли Службу Божу в іншому районі. І там зробили церкву. В цю церкву сходилася зі всіх лагерів молодь... Там не було таких дуже старників, а всі були молоді. Отець Лопадчак відправляв на Великодні свята, на Пасху; усі йшли вночі до так званої церкви. То була хата, такий барак. Але для нас це була велика святиня. ...Холод, кругом сніг, і ми, хто що може, несемо святити в тих бідних кошичках.

Як були Різдвяні свята, то ми сходилися, колядувати ходили. Потім тих колядників всіх арештовували."

о. Петро Ґерилюк-Купчинський *(1922-2007).*

У 1946 р. засуджений військовим трибуналом на 10 років ув'язнення за звинуваченням у шпигунстві на користь Ватикану. Його відправили до Києва у Лук'янівську тюрму. Сидів в одній камері з еп. Йосафатом Коциловським. 31 грудня 1946 р. отримав з його рук дияконські свячення. За доносом про це отця перевели у Святошинський табір. 1948-1955 рр. — тюрми Ветлагу і Караганди.

Повернувся в Україну у 1957 р. і був висвячений на священика еп. Миколай Чарнецьким.

Незважаючи на нестерпні фізичні та моральні умови радянських таборів і складні обставини життя на засланні, греко-католицьке духовенство використовувало усілякі можливості для того, щоб надалі сповняти своє душпастирське покликання. У місцях позбавлення волі та на поселеннях відбувалися богослуження й уділялися Святі Тайни.

Зі спогадів *о. Петра Ґерилюка-Купчинського:*

„Після суду мене перевели у Лук'янівську тюрму — у камеру № 45, де вже сидило 60 арештантів. Був там серед них преосвященний Йосафат Коциловський — перемишльський єпископ. Був також польський єпископ Сельонжик та Луцький римо-католицький єпископ. Потім це Вільгельм Ґабсбург — Василь Вишиваний і полковник Бізанс з армії СС «Галичина».

Преосвященний майже кожного дня правив Службу Божу. Ставили мішки. На ті мішки ставили фанерку, застеляли якоюсь салветкою, тоді — маленьку тарілочку порцелянову і емальовану кружку. І так правив Службу Божу."

У табірному бараці ***о. Євген Болехівський*** *дає шлюб Зиновію Онуферкові і Ярославі Сеньківській. Воркута, Комі АРСР, 1956 р.*

Українське весілля у с. Джонка. *У верхньому ряді з баяном — о. Іван Шкретко, який давав шлюб молодим.*

На спецпоселенні у с. Джонка Хабаровського краю жили 14 священичих родин, висланих у 1950-х рр.

о. Микола Вонсуль дає шлюб молодятам у підпільній церкві. м. Караганда, Казахстан, 1956 р.

о. Микола Вонсуль *(1906-1974) з Коломийщини. Заарештований у 1941 р. Засуджений до розстрілу, проте його вдалося уникнути. Вдруге заарештований у 1945 р. — 10 років ув'язнення. Звільнений у 1955 р. На засланні працював душпастирем до 1959 р.*

о. Євстахій Смаль *(1922-1991) з родиною Сало на засланні в с. Красний Яр Томської обл., 1955 р. (перший зліва).*

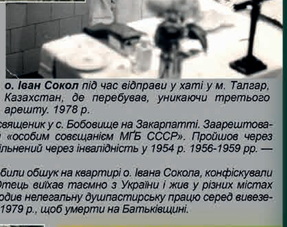

о. Іван Сокол *під час відправи у хаті у м. Талгар, Казахстан, де перебуває, уникаючи третього арешту. 1978 р.*

о. Іван Сокол (1899-1979) — священик у с. Бобовище на Закарпатті. Заарештований у 1948 р. і засуджений «особим совєщанієм МГБ СССР». Пройшов через табори ГУЛАГу Мордовії. Звільнений через інвалідність у 1954 р. 1956-1959 рр. — другий арешт і ув'язнення.

У 1976 р. працівники МГБ зробили обшук на квартирі о. Івана Сокола, конфіскували всю релігійну літературу. Отець виїхав таємно з України і жив у різних містах Сибіру і Казахстану, де проводив нелегальну душпастирську працю серед вивезених християн. Повернувся у 1979 р., щоб умерти на Батьківщині.

о. Богдан Сенета *(1913-2004) — священик у с. Добряни Львівської обл. Арештований у 1950 р. без суду вивезений у Сибір. 1955-1975 рр. — перебуває на поселенні у Хабаровському краї.*

СООБЩЕНИЕ

управления МГБ по Томской области в Томской обласн ВКП(б) об антисоветской деятельности священнослужителя Сенета Б. Б. в д. Торба Зырянского района

27 декабря 1951 г.
Совершенно секретно
Экз. №

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

В нас. Торба Зырянского района, Томской области проживает СЕНЕТА Богдан Богданович, 1913 года рождения, уроженец Польши, он жителем украины, беспартийный, гражданин СССР, семейный, имеет высшее духовное образование, в 1950 году выслан из Львовской области как активный член подобных националистических

По имеющимся в УМГБ данным, СЕНЕТА, находясь в ссылке и будучи враждебно настроен к советской власти, высказывает антисоветские суждения, оказывает религиозное влияние на окружающую среду, устраивает религиозные сборища, нелегально крестит детей местного населения, в том числе и детей отдельных членов ВКП(б).

Так, 18 марта 1951 года он окрестил ребенка члена ВКП(б) ШАМБАЛА Ивана Георгиевича – рабочего Торбинского ЛПУ

22 марта 1951 г. СЕНЕТА провел крещение ребенка сожителя первичной парторганизации лесозаготовительного участка ГРИБАНОВА Михаила Яковлевича, в ночи марта сл. СЕНЕТА совершил этот обряд в отношении ребенка рабочего участка НЕКРАСОВА Федора, причем он крестил преступленные начальник ЛПУ член ВКП(б) ВЛАСОВ и комсомолец ШЕВЕНЕВ.

Сообщаю к вышеизложенному для принятия соответствующих мер.

Зам. начальника управления МГБ Томской области

Донос на о. Богдана Сенету в час перебування на засланні у Томській обл., Сибір.

о. Ілля Оренчук з дітьми, яких готував до Першого Святого Причастя на спецпоселенні. ***о. Ілля Оренчук*** *(1893-1958) — священик у м. Снятині Івано-Франківської обл. У 1946 р. заарештований, засуджений на 10 років каторжних робіт. Відбуває ув'язнення у Китойлагу Іркутської обл.*

о. Степан Гафич *(1921-2004). Заарештований у 1949 р., засуджений на 25 років. Термін відбував у м. Джезказган, Казахстан. У 1956 р. був звільнений. Після звільнення займався підпільною душпастирською працею на Закарпатті.*

Інтерв'ю *з о. Степаном Гафичем:*

„Богослужень ніяких не можна було робити у тюрмах. Це потім вже, в лагерах... Але там, на пересильному пункті ми тільки так, як то кажуть, «сухо» Службу Божу чинили. Себто ті, що пам'ятали, промовили Службу Божу, тільки промовили, це «суха», там не було ніякого перемінення, нічого, тільки так усно, умовно. А в лагерях, вже потім, коли вже діставали посилки... То жінка присилала потім мені просфору, вже нарізну до Служби Божої. А вино не можна було слати, то ми просили з дому ізюм. Цей ізюм намочували в бутилочку і стояв доти, поки не набухав повністю. Вибрали, трохи відкапало і потім видавили. Так самі собі робили вино, і там потім вже Богослуження робили.

То вже було, дійсно, Богослуження повністю так, як має бути. На нарах, сидячи. Був один час, коли ми відправляли Богослуження при столі і були присутні багато людей. Відправляли Службу Божу повністю, але після того переслідували каторги, потім знов пересилали, «розбивали» тих людей".

о. Орест Щуровський *(1896-1970) — священик у с. Креховичі на Івано-Франківщині. У 1950-1956 рр. — виселений з родиною на спецпоселення у Томську обл. Далеко від рідної землі і після повернення зайнявся активною душпастирською працею.*

о. Іван Гринчишин *з дружиною Софією на спецпоселенні, 1958 р.*

о. Іван Гринчишин (1911-1993) — священик у с. Демня на Львівщині. Вивезений у 1949 р. на пос. Балей Читинської обл. У 1954 р. переїхав з родиною у м. Чита. Повернулися в Україну у 1958 р.

РАСПИСКА

10

Я, нижеподписавшийся гражданин Гринчишин Иван Григорьевич

место фамилия

дал настоящую расписку спецкомендатуре НКВД № 6 в том, что мне объявлено, что я, согласно постановления Исполнительного Комитета Министров СССР, отчислен на поселенческий участок и меня конвоируют побег с места поселения, буду привлечен к уголовной ответственности по Указу Президиума Верховного Совета Союза ССР от 26 января 1948 года которым мне при преступление предусмотрено мера наказания — 20 лет каторжных работ.

Подпись

Подпись лица ответственного руководит. Комендант

Розписка о. Івана Гринчишина про те, що він усвідомлює довічність свого заслання. 14.05.1950.

Зустріч друзів-священиків з подібними долями.

о. Василь Оберишин *(1904-2002). Арештований в 1953 р. та ув'язнений в таборі с. Халмер'ю, Комі АРСР*

о. Володимир Сеньківський *(1908-2002). 1951-1953 рр. — ув'язнення у таборах Кемеровської обл.*

о. Микола Маркевич *(1907-1997). Арештований восени 1949 р. Перебував у таборах Караганди до 1956 р.*

Зі спогадів *о. Володимира Сеньківського:*

„У режимних лагерях я правив Службу Божу вночі при зачинених дверях у бараці. У бараці цілу ніч світилося світло. Був стіл, на якому я і правив Службу Божу. Для відправи наші люди зробили мені дерев'яну чашу і дерев'яний диско, а покрівці я зробив з полотна, яке давали нам на портянки — онучі до черевиків."

Святвечір. м. Інта, 1956 р.

„Різдво... був один випадок, вже після тих бунтів, які там бували. Ми зайшли в один найбільший барак, хлопці приготували, хто що міг з посилок: грушки чи сливи, компот — хто що мав — то склалися – і ми чудово відправили Богослужіння, співали, колядували, бажали собі, молилися, чудово то там було."

Богослужбові речі, якими користувався о. Орест Щуровський на засланні.

о. Мирон Кордуба *(1894-1980) — священик у с. Падичин Тернопільської обл. Заарештований у 1946 р. Далі — ув'язнення у таборах Свердловської обл., Уралу, Мордовії — до 1956 р. Дружину і дітей депортували до Читинської обл.*

о. Василь Курилас *біля престолу у приватному помешканні, 1973 р.*

о. Василь Курилас (1891-1978) — священик у с. Жирівка, Добротвір, Буцнів та інших селах Львівщини та Тернопільщини. Восени 1945 р. через відмову переходу на православ'я був арештований. На засланні у Мордовії працював на лісоповалі. Перебував з карними злочинцями. Зазнавав побоїв, насмішок, кепкувань. Все терпляче зносив, таємно виконував душпастирську опіку серед в'язнів.

Інтерв'ю *з сином Йосафатом Куриласом:*

„То весь час тато в лагерях правив Служби Божої. Тато вважав, що священик, поки живий і може, то мусить правити Службу Божу. Мусить, то обов'язок священика."

Похорон політв'язня за участю греко-католицького священика. м. Інта, табір № 2, Комі АРСР, 1956 р.

Інтерв'ю *з Розалією Приступою:*

„В Комі АРСР, недалеко від Воркути, були шахти, там багато людей оставалися на роботу... Ми дуже гуртувалися. І нам в тому помагали священики. Навіть, взяли, як когось об'ють на шахті, то такі були похорони, що ті люди не знали, і рускі, і комі, і другі, що так можна... Ми з такою організованістю отих людей, наших братів, які по шахтах гинули, українців... Як ми їх святково відправляли у вічну путь! Святково! Вінків 50! І всі йшли і співали з священиком на гному могилу.

Інститут історії Церкви © 2009

Підпільне душпастирювання в Україні

єп. Миколай Чарнецький із сусідськими дітьми після повернення з ув'язнення. м. Львів, вул. Вечірня, 7, 1957 р. єп. Миколай Чарнецький, ЧНІ (1884-1959). Ув'язнений у 1945 р. Повернувся до Львова безнадійно хворим у 1956 р. До кінця виконував свої архипастирські обов'язки.

о. Григорій Цимбал біля престолу у власному помешканні у м. Луганську.
о. Григорій Цимбал (1928 р.н.). 1954-1957 рр. — перше ув'язнення (табори Інти, Воркуті).
1957 р. — другий арешт за пропаганду релігії. Вирок — 25 років виправно-трудових таборів. У Мордовських таборах зустрів митр. Йосифа Сліпого та священиків — випускників Богословської Академії у Львові, які готували його до священства.
У 1977 р. — рукоположений на священика єп. Володимиром Стернюком. З того часу проводить активну душпастирську діяльність на Сході України.

Підпільна Літургія перед зачиненою церквою. с. Мшана, Львівська обл., 1970-ті рр.

Після підпільної Літургії **о. Михайло Винницький**, ЧНІ розмовляє з мирянами, 1984 р.

З біографії о. Михайла Винницького:
1950 р. — перший арешт, вирок — 10 років строгого режиму. Ув'язнення відбуває у Кіровській обл.
1955 р. — повернувся до Львова.
1956 р. — рукоположений на священика єп. Миколаєм Чарнецьким.
1964 р. — другий арешт, вирок — 3 роки ув'язнення. Відбуває у м. Луганську.
1966 р. — звільнений. Повернувшись, продовжив підпільну священичу діяльність.
1975 р. — третій арешт. Вирок — 5 років ув'язнення. Відбуває на Дніпропетровщині. Пізніше — спецпоселення у Казахстані. Повернувся до Львова у 1983 р.
1985 р. — четвертий арешт. Вирок — 5 років строгого режиму, відбуває у м. Архангельську.

Смерть Йосифа Сталіна у березні 1953 р. та т. зв. «хрущовська відлига» породили нові надії й започаткували новий етап Хресної дороги УГКЦ – катакомбний. Основними рушіями церковного життя у підпіллі були єпископи, священики, монахи, монахині і вірні, що повернулися додому з таборів і заслання, разом із тими, яким вдалось уникнути репресій. Не маючи якихось видимих адміністративних структур, інституцій чи парафій, УГКЦ в умовах постійних переслідувань продовжувала своє служіння: вірні могли отримувати душпастирську опіку від підпільних греко-католицьких священиків. Таємні літургії відбувались у приватних домах, у відпустових місцях, біля закритих церков; через відсутність богослужбових книг і літургійних речей їх виготовляли вручну.

о. Василь Вороновський уділяє шлюб на приватній квартирі у м. Львові.
о. Василь Вороновський, студит (1929 р. н.). Таємно рукоположений на священика єп. Іваном Слезюком у 1959 р. З того часу — один з найактивніших підпільних священиків на теренах Львівщини, Івано-Франківщини і Тернопільщини.

о. Йосип Годунько хрестить дитину лікарки у помешканні Ірини Думки. м. Львів, 1981 р.
о. Йосип Годунько (1906-1991) — засуджений у 1946 р. Сім тяжких років у таборах Воркути. Після повернення до Львова активно займався душпастирською працею. Кагебисти зараховували його до «небезпечних» священиків.

Зеня Бурчишин після Першого Святого Причастя, яке уділив їй о. Якимович. с. Березець, Львівська обл., 1960 р.

Богослужіння в домі преосвященного єп. Павла Василика у с. Микуличин, Івано-Франківська обл., 1969 р.
Зліва направо: **о. Йосиф Мороз**, **о. Тарас Сеньків**, **о. Володимир Війтишин**, **єп. Павло Василик**, **о. Микола Сімкайло**, **о. Ярослав Лесів**, **о. Іван Сеньків**.

Постанова про стягнення штрафу за проведення Богослужень о. Іваном Сеньківим.

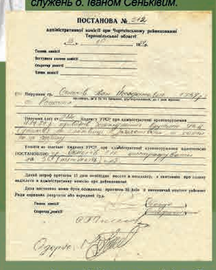

ПОСТАНОВА № 2-12
адміністративної комісії при Чортківському районному виконкомі Тернопільської області
м. Чортківська 1969 р.

Голова комісії
Заступник голови комісії
Секретар комісії
Члени комісії

Розглянувши матеріали про адміністративне правопорушення, вчинене гражданином Сеньків Іваном Петровичем, 1929 р.н., уродженцем с. Ягольниця, Чортківського району, що проживає в с. Ягольниця, Чортківського району, Тернопільської області, вул. Ленінська, 12, працюючим ...

Згідно з статтею 1 Закону УРСР про адміністративні правопорушення ... адміністративної комісії при виконкомі Чортківської міської ради ... постановила:

Накласти адміністративне стягнення у вигляді штрафу в сумі 50 (п'ятдесят) карбованців.

Дати наказ органу ... про стягнення штрафу.

Розв'язання рахунків або відомості ...

Голова комісії
Секретар комісії

о. Володимир Харина біля престолу у власному помешканні. м. Львів.
о. Володимир Харина (1906-1997). Священик у с. Новий Яричів, згодом — на Знесінні біля Львова.
1940-1946 рр. — перший арешт і ув'язнення у тюрмах Красноярська та Норильська.
1949-1958 рр. — спецпоселення у м. Балей Читинської обл. Після повернення проживає у м. Львові з рідним братом Степаном, який спочатку був дяком, а згодом — рукоположений на священика.

о. Ігнатій Цегельський і **с. Партенія Ільків**, студитка. Літургія у приватному помешканні, 1965 р.
о. Ігнатій Цегельський (1886-1970) — священик с. Кам'янка-Струмилова на Львівщині. Арештований у 1945 р. Вирок — 10 років ув'язнення. Перебував у таборах Кемерова і Мордовської АРСР. Після повернення у 1955 р. активно працював у підпіллі.

о. Василь Заставний хрестить дітей на приватній квартирі у Львові, 1986 р.
о. Василь Заставний (1913-1987) — священик у с. Добротвір на Львівщині. Активно працював у час підпілля в с. Голоско біля Львова.

Сповідь. **о. Порфирій Чучман**, студит (1906-2001). с. Дорожів, Івано-Франківська обл.

Інтерв'ю з Володимиром Чучманом:
„Отець Порфирій та отець Мирон Деренок підтримували гуцулів і харчами, і грішми, і духовно... Вони їздили відправляти Служби Божі і в Яблуницю, і в Пялянницю, у Ворохту, у Заріччя, у Делятин... Одним словом, вони не боялися нічого.
... Були люди, що хотіли сповідатися. Тоді отець Порфирій приходив, сповідав, причащав і правив Службу Божу... Він був безстрашний..."

Фотографований та рукописний молитовники.

Літургійні речі, які використовувалися у час підпілля.

о. Герман Будзінський, студит. На похоронні.
З біографії о. Германа Будзінського (1905-1995):
1945-1955 рр. — ув'язнення. Засуджений на 10 років каторжних робіт. Відбуває у Воркуті, Абезі.
1957 р. — арешт, друге ув'язнення. Відбуває у таборах Мордовії.
Після повернення до Львова активно займався душпастирською діяльністю і сміливо писав протести проти переслідування Церкви.

о. Микола Мулярчук біля домашнього престолу у с. Брошнів на Івано-Франківщині.
о. Микола Мулярчук (1905-1991) — священик с. Біла Криниця на Івано-Франківщині. У 1949 р. був арештований і перебував під слідством півроку. Присвятив себе активній підпільній священичій діяльності на теренах Львівської та Івано-Франківської областей.

Редактору газети «Вільна Україна», м. Львів
Львівському митрополиту
Високопреосвященному Кир Ніколаю

Я не брався би за перо, якби тоє Михаїль не писав неправди. Це була би одна раз на тридцять літ стаття не в безбожним дусі.
Тоє, Михаїль пише, що як українців переганяли в руську віру, то це небито вони вернули да прадідівської віри. А це не так.
[...]
Неправда, що Собор греко-католицької Церкви ліквідував у 1946 р. Берестейську унію, бо греко-католицька Церква не скликала в тім році собору. Собор скликує митрополит з єпископами. Так було за близько двохтисячлітню історію. Ніколи ніякий священик не скликав собору, бо це противиться церковним законам і віковечній традиції.
Тому так званий „Львівський Собор 1946 р." в ніяком випадку не можна назвати собором. Це був з'їзд священиків, які могли рішати тілько про себе самих, а не про Церкву.

Я був у Заранці на одній з відправ, коли в лісі епископ Павло Василик та отці Григорій Сімкайло і Тарас Сеньків відправляли Богослуження. Хоч і був ліс, було якось так святково, так торжественно, велично, у такій незвичній обстановці молитися Богу. Та молитва тоді йшла, здається, з самої глибини серця, бо всі щиро просили про часи, коли б ми могли молитися не в лісі, а в наших церквах."

Літургійні речі о. Миколи Мулярчука.

Сповідь на цвинтарі.

Діяльність монаших чинів і згромаджень у підпіллі

Згромадження сестер милосердя св. Вінкентія

Згромадження сестер служебниць Непорочної Діви Марії

с. Флавіяна Стецюк, упродовж 10 років переховувала о. Макарія Розумійка, ЧСВВ.

с. Андрея Дубик У 1934-1967 рр. провінційна настоятелька згромадження. Жила у м. Івано-Франківську.

Зустріч в час Великодніх свят. *1967 р. Перший ряд, зліва направо: с. Діогена Кулинич, с. Вінкентія Федина, с. Кароліна Башуцька, с. Текля Левкович; другий ряд, зліва направо: с. Азарія Масляк, с. Касіяна Герман, невідома, с. Порфирія Грень, с. Анастасія Каракуля та с. Іванна Білинська.*

Медсестри міської лікарні №1 у Львові. Зліва направо: с. Омеляна Пауляк, с. Ніканора Микуляк, с. Єроніма Побудниця, с. Тереса Маковон.

Згромадження сестер св. свщмч. Йосафата

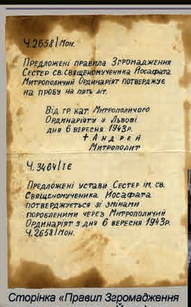

Ч.2658/Пон.

Предложені правила Згромадження Сестер св.священномученика Йосафата Литкровений Ординарит потверджує на проєкт на лоть літ.

Від гр.кат. Митрополичого Ординарияту в Львові дня 6 вересня 1943р.
+ Андрей
Митрополит

Ч.3460/Іе

Предложені устави Сестер мч. св. Священномученика Йосафата потверджуються зі змінами пропозиціями через Митрополичий Ординарият з дня 6 вересня 1943р.
Ч.2658/Пон.

Від Єпископського Ординарияту Станиславів, дня 1 листопада 1943р.
+ Григорій
Єпископ

Сторінка «Правил Згромадження сестер св. свщмч. Йосафата», прийнятих у вересні 1943 р. Правила таємно передали до Рима. Повернулась тільки сторінка з підтвердженням та підписом Патріарха Йосифа Сліпого від 3.05.1975.

Разом працювали в часи підпілля ***с. Йосафата Шопська*** *і* ***с. Любов Козак.***

Згромадження сестер Пресвятої Євхаристії

с. Михаїла Марія Крента. З 21 квітня 1957 року з благословення єп. Миколая Чарнецького стала першою настоятелькою новоствореного Згромадження.

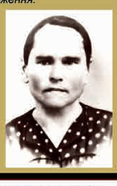

о. Петро Більо (1914-2001). У 1957 р. одержав благословення від єп. Миколая Чарнецького на заснування Згромадження сестер Пресвятої Євхаристії.

с. Йосифа Ісоленко (1900-1974). У 1920 р. вступила до монастиря. Від 1941 р. стала ігуменю у Станіславові. В 1949 р. засуджена «Особим совещанієм» до 10 років таборів. Після повернення, у 1955-1973 рр. — протоігуменя провінції сестер ЧСВВ, організувала підпільний новіціят.

с. Юлія Зелена (1905-1996) і **с. Соломія Чичула** (1911-2008), багатолітні настоятельки у підпіллі.

Чин св. Василія Великого

о. Дам'ян Богун (1910-2008). У 1927 р. вступив до монастиря у Крехові. У 1936 р. висвячений на священика. 1945 р. — арешт, суд, заслання у Красноярський край. Після повернення у 1953 р. проводив активну діяльність у підпіллі.

Згромадження сестер Мироносиць

с. Ірина Шийка, **с. Пасиєва**. м. Городенка, Івано-Франківської обл. 1955 р.

о. Анатоль Байрак (1909-1994). Склав монаші обіти у 1936 р. У 1945 р., був арештований і просидів у тюрмі «на Лонцького» у Львові 6 місяців. Безвідмовний, завжди йшов на поклик мирян, виконуючи священичий обов'язок у найкритичніших умовах.

о. Теофор Янтух (1918-1993). У 1933 р. вступив у новіціят в Крехові. Висвячений у 1944 р. єп. Микитою Будкою на священика. 1950-1956 рр. — перебував в ув'язненні, після повернення підпільно сповняв душпастирські обов'язки. Автор духовних повзій і оповідань з життя Церкви.

В умовах нелегального становища відбувалось не лише переформування монаших чинів і згромаджень у невеликі підпільні монастирі, плекаючи свою чернечу традицію та здобуваючи у свої ряди нові покликання, але й засновувалися нові спільноти: Згромадження сестер Непорочного Серця Матері Божої Фатімської (1945 р.) і Згромадження сестер Пресвятої Євхаристії (1957 р.). За інформацією, яку єп. Василь Величковський зумів весною 1967 р. передати до Риму, в Галичині та на Закарпатті нараховувалось понад 100 єромонахів і братів Василіянського чину, 62 студити, 54 редемптористи. У 14 таємних чернечих домах було близько 240 сестер василіянок і майже стільки ж сестер служебниць, а також діяло кілька менших жіночих згромаджень.

с. Муза Саломон, ЧСВВ. Працювала в дитячому будинку, серед покинутих дітей і сиріт. 1970-ті рр.

с. Йосифа Дувірак. Вступила до монастиря у 1957 р. У часи переслідування була настоятелькою Згромадження і допомагала священикам у душпастирській праці.

о. Роман Бахталовський, ЧНІ — засновник Згромадження у 1945 р.

Згромадження сестер Непорочного Серця Матері Божої Фатімської

Студити

с. Теоктиста Кобрин. До монастиря вступила в 1966 р. Працювала санітаркою в психіатричній лікарні у Львові. Приводила священиків до хворих.

На спецпоселенні зустрілися монахині різних згромаджень. *Мордовія, 1952-1953 рр. Зліва направо: ігуменя* ***Йосифа Вітер****, студитка;* ***с. Марія Манайло****, василіянка із Закарпаття, яка була при смерті єп. Теодора Ромжі; настоятелька* ***Віра Шипула****, служебниця із Золочева.*

Чин Найсвятішого Ізбавителя (редемптористи)

о. Михайло Шевчишин (1931-2021). Вступив до підпільного монастиря у 1956 р. Висвячений на священика у 1970 р. У 1954-1989 рр. зазнавав переслідувань від органів КГБ за активну священичу діяльність.

Брат ***Косма Крочак*** *(1907-1993). Після ліквідації монастиря працював у психіатричній лікарні у Львові, допомагаючи і духовно підтримуючи найбільш обездолених. Катехизував дітей і дорослих.*

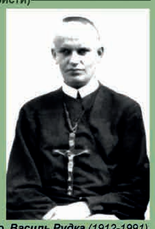

о. Василь Рудка (1912-1991). Священичі свячення — 1937 р. Вперше засуджений 1948-1950 рр. У 1959 р. вийхав в Сибір за розпорядженням єп. Миколая Чарнецького: «Їдь, туди тебе посилає Боже провидіння. Там в Сибіру є дуже багато наших людей – греко-католиків, вони чекають тебе на чужині». Працював в м. Прокоп'євськ та в інших містах і селах Сибіру серед мирян греко- і римо-католиків аж до смерті.

Два покоління єромонахів-студитів: ***о. Йосиф Мілян, о. Порфирій Чучман.***

о. Василь Вороновський (1929-2010). Один із найактивніших священиків підпілля.

Під час підпільних реколекцій на Збоїщах. м. Львів. 1972 р.

с. Андрея Брошнівська (1909-1976) **та с. Веніяміна Марцінковська** (1921-2001). Вивезені на Сибір у 1950 р. разом з іншими сестрами. Повернулись в 1956 р. у м. Долина Івано-Франківської обл. Активно допомагали підпільним священикам.

Згромадження сестер Пресвятої Родини

Хвора ***с. Єроніма Луцик*** *і* ***с. Фільотея Дроздовська*** *були викинені за розпорядженням голови сільради з будиночка, де проживали після закриття монастиря. с. Жовтанці. 1964 р.*

Згромадження сестер св. Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії

Миряни катакомбної Церкви

Родина Лесіових на спецпоселенні. с. Джонка Хабаровського краю, 1949-1959 р. Відвідували Літургії о. Степана Венгриновича, о. Михайла Горечка та інших священників.

Образ Серця Христового, який вишила Наталія Попович у Львівській тюрмі на Лонцького.

о. Михайло Винницький з вірними після Літургії на одній із приватних квартир.

Володимир Панас — зв'язковий між мирянами і священиками у с. Сухоріччя Львівської обл.

о. Герман Будзінський з мирянами після підпільної Літургії.

єп. Яків Тимчук, ЧСВВ (1919-1988). У 1967 р. у м. Чорткові заснував Третій чин оо. Василіян.

Катерина і Параскевія Корнило зі с. Сусолова Львівської обл.

Вертеп у с. Терновиця на Івано-Франківщині. Різдво Христове, 1976 р. Серед учасників — майбутні священики Василь Репела, Роман Шафран.

Велику підтримку підпільним священикам і єпископам надавали миряни. Їхні доми часто ставали місцями для проведення богослужень та уділення церковних таїнств. З великою посвятою та відданістю вірні УГКЦ дбали про християнське виховання дітей, виготовляли та зберігали літургійні речі, опікувалися зачиненими храмами, супроводжували та охороняли своїх душпастирів, шукали священиків для людей, які потребували сповіді або причастя — творили непорушну опору існуванню та розвитку Церкви в підпіллі.

Михайло Нарепеха. У його квартирі на вул. Театральній, 12 у м. Львові часто відбувалися підпільні Літургії. Найчастіше служив о. Євстахій Смаль і єп. Василь Величковський.

Вагомий внесок у збереження Греко-Католицької Церкви в підпіллі та підтримання побожності серед вірних належить членам Третього чину при монастирях оо. Редемптористів і Василіян. Особливо активними були осередки у Львівській та Івано-Франківській областях, згодом — у Тернопільській. Серед членів було багато вчителів, бухгалтерів, інженерів, які збиралися для спільної молитви, сповіді, причастя, Богослужень, реколекцій. Вони опікувались священиками, допомагали їм у душпастирстві, катехизували дітей і молодь. Священик приходив на вже підготовлений ґрунт, сповідав, причащав. Жінки, що були особливо активні в діяльності Третього чину, проводили духовні бесіди з людьми; зберігали, виготовляли і поширювали духовну літературу; залучали молодь до релігійного життя, звертаючи увагу священиків на тих хлопців і дівчат, хто мав нахил до священства чи монашого покликання.

Члени Третього чину, с. Зарваниця Тернопільської обл., 1989 р.

Микола Вус із внучкою. Зберігав ключі від церкви у с. Хоросниці Львівської обл. і відкривав її тільки греко-католицьким священикам для відправ Літургій.

о. Євстахій Смаль, ЧНІ — один з організаторів і керівників Третього чину.

Марія Ядик (ліворуч) з чоловіком і сестрою — члени Третього чину. У їхній квартирі у м. Львові часто відбувалися Літургії в 1960-1989 рр.

Перша сповідь і причастя двох дівчат-комсомолок на приватній квартирі. Тайни уділив о. Артемій Цегельський. Львів, 1975 р.

єп. Василь Величковський — засновник редемптористського Третього чину.

Марія Токар із с. Бубнища Івано-Франківської обл., членкиня Третього чину. Часто супроводжувала священиків у села Болехівського і Долинського районів.

Марія Левків — членкиня Третього чину з 1972 р. у м. Львові. Збрання спільноти в її помешканні проводив о. Євстахій Смаль.

Анастасія Рогуля — одна з перших членкинь Третього чину. Організовувала підпільні Богослуження і супроводжувала священиків на відправи.

Зі спогадів Анастасії Рогулі:

„Єпископ Василь Величковський розпочав Третій чин... у 1968-му.

Сестри з василіянського Третього чину багато робили, а ми вирішили: «Зробимо своє, — редемптористський Третій чин». І розпочали працю... Шість місяців проминуло, ніби проба — новиціят...

На вулиці Марка Вовчка, 31/18 владика Василь проводив реколекції. Нас було троє перший раз...

...І зараз десь до півроку нас стало, може, до ста. Дуже скоро ми розширилися. Із села Сусолова приїжджало багато людей... Потім із Тернополя така... Тереня Миколишин. Тоді владика Величковський наставив нам капеланом отця Михайла Винницького. Ми дуже були втішені, тому що він вмів керувати, був справжній педагог, хоч і дуже строгий...

Ми сходилися у перший день місяця... Були науки, ходили до сповіді, була Служба Божа... Потім ми мали спільні розмови, обмінювалися досвідом, радилися, — бо кожна з нас у селі була як священик, бо де священик не може піти, там ходила жінка. Пішла, довідалася, що потрібно якийсь шлюб, хрестини чи похорон... І про хату, і про місце, і що треба зробити, тоді приїхала до Львова і шукала священика... Знайшла священика, їхали там з ним...

Всюди поширився Чин — і в Сусолові, і в Рудках, і в Подільцях... У село Полончі кликали отця Михайла Колтуна (майбутнього єпископа) для праці підпільної. Багато сіл... І Монастирець Тернопільської області, і Івано-Франківськ, і Яремча, і Дора, і Деляти, і Калуш... То було все майже одна родина, одна Церква."

Молитвана група жінок на пос. Балхаш, Казахстан. 1955 р.

Михайло Михайлишин під час підпільної Літургії у с. Зимна Вода на Львівщині.

ПОСТАНОВА №85

про накладення адміністративного стягнення

м. Жовква

ПОСТАНОВИВ:

Накласти на Михайлишин Ганну Лемко

штраф в сумі 50 карбованців

Постанова може бути пред'явлена до виконання до закінчення строку давності виконання постанови.

Суддя

Постанова про штраф Ганни Михайлишин за участь у підпільній Літургії, 1980 р.

Євдокія Кус — організатор підпільних греко-католицьких Літургій у с. Сусолові Львівської обл.

Ганна Какалюк з м. Белза Львівської обл. У її хаті відбувалися підпільні Літургії, переховувалися священики.

о. Роман Каспришин (1937-2002) з дружиною Надією, яка допомагала йому у душпастирстві. Висвячений у 1967 р. єп. Василем Величковським на священика. Змушений працювати кочегаром, щоб могти провадити активну душпастирську діяльність у Городоцькому, Перемишлянському та інших районах Львівської обл.

Підпільна Служба Божа у лісі біля каплиці, збудованої за одну ніч жителями сіл Топільниця та Недільна Старосамбірського р-ну Львівської обл. 1970-ті роки.

Фотографовані образки, що поширювалися серед вірних.

Виховання підпільного духовенства

Конспекти семінаристів Підпільної духовної семінарії.

о. Євстахій Смаль, ЧНІ (1922-1991). Висвячений єп. Миколаєм Чарнецьким у 1957 р. З 1968 р. організовував навчання і викладав у Підпільній духовній семінарії.

Підпільні свячення.

о. Макарій Ґрень, ЧСВВ (1908-2001). Заарештований у 1950 р.; вирок – 25 років. Покарання відбував у Караганді до 1956 р. Після повернення в Україну підпільно навчав молодих монахів, проводив реколекції для сестер і мирян.

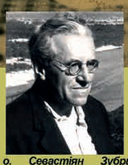

о. Севастян Зубрицький (1896-1989). Заарештований у 1950 р., ув'язнення відбував на будівництві Волго-Донського каналу. Викладав у Підпільній духовній семінарії на Львівщині.

о. Павло Майк, ЧНІ (1919-1980) — викладач догматики, канонічного права та морального богослов'я.

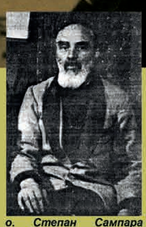

о. Степан Сампара (1897-1976) — професор Богословської академії у Львові до 1945 р. Після повернення із таборів — викладач Підпільної духовної семінарії.

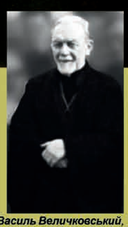

єп. Василь Величковський, ЧНІ — організатор у 1968 р. першої Підпільної духовної семінарії (м. Тернопіль), яка невдовзі була виявлена і ліквідована органами держбезпеки.

Одним із найважливіших завдань церковного проводу підпільної УГКЦ став підбір, навчання і висвячення кандидатів до духовного стану. З цією метою діяли таємні духовні семінарії, в яких здобувало освіту нове покоління священнослужителів, забезпечуючи Церкві неперервність душпастирського служіння. Наставниками були переважно колишні викладачі єпархіяльних семінарій, Греко-католицької богословської академії у Львові, а згодом – досвідчені священики, рукоположені у підпіллі. Багато з кандидатів змушені були офіційно працювати на важких і малооплачуваних роботах, щоб мати змогу здійснити своє священиче покликання.

Навчання майбутніх священиків відбувалося індивідуально, в монаших спільнотах та у своєрідних підпільних семінаріях у різних місцевостях, зокрема:

- **с. Зимна Вода біля Львова** (*з 1956 р., єп. Миколай Чарнецький, о. Филимон Курчаба – для редемптористів*);
- **с. Дора на Івано-Франківщині** (*з 1968 р., о. Михайло Косило*);
- **м. Тернопіль** (*з кін. 1970-х рр., о. Василь Семенюк, вихованець о. Михайла Косила*);
- **с. Боржавське** на Закарпатті (*з поч. 1980-х рр., о. Іван Мартович*);
- **м. Самбір** (*з сер. 1980-х рр., о. Микола Куць, ЧНІ*);
- **м. Дрогобич** (*з кін. 1980-х рр., о. Мирон Бендик*);
- **м. Львів** (*єп. Володимир Стернюк, о. Богдан Білінський*).

о. Микола Шаварин (1915-2011), викладач історії, патрології та іноземних мов у Підпільній духовній семінарії на Тернопільщині.

о. Михайло Винницький, ЧНІ (1926-1996) — викладач і організатор підпільного навчання семінаристів.

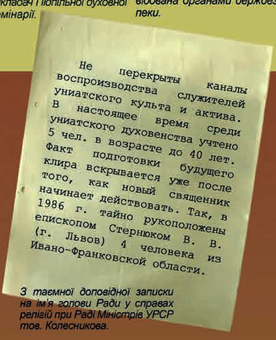

Не перекрыты каналы воспроизводства служителей униатского культа и актива. В настоящее время среди униатского духовенства учтено 5 чел. в возрасте до 40 лет. Факт подготовки будущего клира вскрывается уже после того, как новый священник начинает действовать. Так, в 1986 г. тайно рукоположены епископом Стернюком В. В. (г. Львов) 4 человека из Ивано-Франковской области.

З таємної доповідної записки на ім'я голови Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР тов. Колесникова.

Висвячені у час підпілля священики. Зліва направо: о. Дмитро Долішняк з дружиною, о. Мигаль, ЧНІ, о. Андрій Кияк, о. Василь Івасюк, невідомий. м. Івано-Франківськ, 1989 р.

о. Іван Юськів, ЧНІ (1912-1973) — викладач на Львівщині.

Батько і син — священики Ігор і Михайло Возьняки, висвячені в часи підпілля. Випускники Підпільної духовної семінарії.

о. Павло Брицький (1912-1999) — викладач і наставник у Підпільній духовній семінарії на Львівщині.

о. Іван Леб'як, ЧНІ (1918-1974) — викладач Підпільної духовної семінарії.

Ігуменя Ірина Янович, ЧСВВ (1902-1982) — викладач латинської мови.

о. Богдан Репетило, ЧНІ (1913-1967) — викладач.

о. Антін Казновський (1878-1959) зі своїм учнем о. Михайлом Косилом, якого готував до священства, у домашній каплиці. с. Дора, Івано-Франківська обл., 1957 р.

Згодом о. Косило (1932-2000) сам став організатором Підпільної духовної семінарії у м. Яремча і у с. Дора. За 29 років наставницької праці у підпіллі (1966-1989) він виховав 18 священиків і 2-х дияконів.

13 червня 1958 р. о. Михайло Косило був висвячений у Львові єп. Миколою Чарнецьким. А вже через тиждень був заарештований з о. Антоном Казновським, якому на той час виповнився 81 рік. Отця Казновського засудили на один рік позбавлення волі і п'ять років позбавлення права проживати на території західних областей України. Отця Косила засудили на 2 роки позбавлення волі і 10 років заслання у Казахстан. Священики Антін Казновський і Михайло Косило перебували разом в ув'язненні у Жданівській тюрмі Донецької обл. Помер о. Антін у 1959 р. у тюремній лікарні на руках в о. Михайла.

єп. Володимир Стернюк приймає присягу у кандидата на священика у час підпілля.

Зустріч семінаристів та викладачів Підпільної духовної семінарії вдома в о. Валерія Трояна. Зліва направо: стоять — о. Петро Городецький (викладач), о. Михайло Гуньовський, сидять — о. Валерій Троян, о. Мирон Палчинський, єп. Володимир Стернюк, о. Михайло Треч, о. Богдан Білінський (викладач), о. Василь Карабін. с. Бірки, Львівська обл., 1974 р.

Посвідчення священика і диплом о. Михайла Треча про закінчення Підпільної духовної семінарії у 1979 р., видані 1991 р. єп. Володимиром Стернюком.

Підпільні свячення новосвяч. єп. Софроном Дмитерком. 1970-ті рр.

о. Пахомій Борис, ЧСВВ (1903-1973) — організатор, викладач і наставник у семінарії на Львівщині.

о. д-р Єронім Тимчук, ЧСВВ (1906-1993). Заарештований у 1944 р. До 1954 р. перебував в ув'язненні у таборах Горьковської обл. та у Казахстані. Після повернення — підпільний священик. 1963-1968 рр. — друге ув'язнення. Працював на примусових роботах на кар'єрі в с. Гребенів Львівської обл. Згодом викладав у Підпільній духовній семінарії.

Викладачі відновленої Греко-католицької духовної семінарії. Зліва направо: о. Степан Меньок, о. Василь Семенюк, о. Володимир Чучман, єп. Юліян Вороновський, о. Євстахій Смаль. м. Львів, поч. 1990-х рр.

о. Микола Волосянко, ЧНІ (1930-2019) — викладач і наставник на Львівщині.

о. Кость Панас (1935-2008) — висвячений у підпіллі, згодом — викладач у Підпільній духовній семінарії на Львівщині.

«Катехизм» о. Франца Шпіраґо, яким користувалися семінаристи Підпільної духовної семінарії.

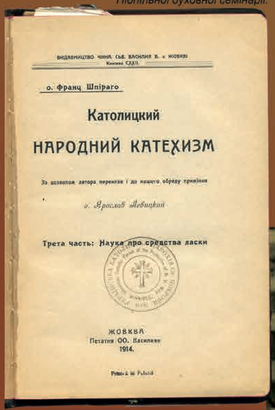

о. митрат Василь Семенюк із семінаристами. м. Тернопіль, поч. 1990-х рр.

«Антиуніатська» політика радянської влади

Предмети та література, вилучені під час обшуку у єп. Василя Величковського. м. Львів, 1963 р.

1

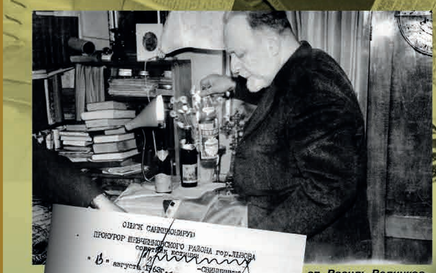

єп. Василь Величковський під час обшуку у власному помешканні. м. Львів, 1963 р.

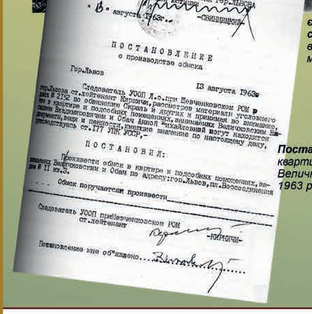

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о производстве обыска

г. Львов 13 августа 1963г.

Следователь УООП Львовского облисполкома ... рассмотрев материалы дела ... постановил: произвести обыск у ... по месту жительства ...

ПОСТАНОВИЛ:

Произвести обыск в квартире и подсобных помещениях, по ул. Дзержинского и Шевченко, 11 кв. 2.

Обыск разрешается производить с 13 августа 1963 г.

Следователь УООП облисполкома ...

Постановление мне объявлено ...

Постанова про обшук у квартирі єп. Василя Величковського. Львів, 1963 р.

2

3

4

Документи Львівського обкому партії, 1980-ті рр.:

1 — схема організації УГКЦ («уніатської церкви»);

2 — довідка про «сутність уніатства»;

3 — перелік нелегальних монастирів;

4 — перелік священиків, які душпастирювали підпільно.

Незважаючи на репресивну політику та терор повоєнного періоду радянські органи влади не спромоглися знищити УГКЦ, а тому продовжували систематичну кампанію проти Церкви з метою її дискредитації в очах суспільства. Для цього було внесено зміни до радянського законодавства про релігійні культи, які спрощували притягнення священнослужителів до кримінальної відповідальності. Окрім репресивних заходів у руслі загальної боротьби з релігією проводилась масова «антиуніатська» пропаганда через навчальні та культурно-освітні заклади, видання, засоби масової інформації. Часто церковні та монастирські будівлі використовувались як склади, психіатричні або туберкульозні відділення лікарень, кафе та інші розважальні або спортивні заклади.

УКАЗ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

68 Про адміністративну відповідальність за порушення законодавства про релігійні культи

Президія Верховної Ради Української РСР **постановляє:**

Встановити, що порушення законодавства про релігійні культи, яке виявилось в таких діях:

ухилення керівників релігійних об'єднань від реєстрації об'єднання в органах влади;

порушення встановлених законодавством правил організації і проведення релігійних зборів, походів та інших церемоній культу;

організація і проведення служіннями культу і членами релігійних об'єднань спеціальних дитячих та юнацьких зборів, а також трудових, літературних та інших гуртків і груп, що не мають відношення до відправлення культу;

тягне за собою штраф у розмірі до п'ятдесяти карбованців, що накладається адміністративними комісіями при виконавчих комітетах

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

70 Про застосування статті 138 Кримінального кодексу Української РСР

У зв'язку з питаннями, що виникають у практиці застосування статті 138 Кримінального кодексу Української РСР, Президія Верховної Ради Української РСР на підставі пункту «в» статті 30 Конституції Української РСР **постановляє:**

Роз'яснити, що від порушенням законів про відокремлення церкви від держави і школи від церкви, яке тягне кримінальну відповідальність за статтею 138 Кримінального кодексу Української РСР, розуміється:

примусове справляння зборів і оподаткувань на користь релігійних організацій і служителів культу;

виготовлення з метою масового розповсюдження або масове розповсюдження звернень, листів, листівок та інших документів, що закликають до невиконання законодавства про релігійні культи;

вчинення обманних дій з метою збудження релігійних марновірств

УКАЗ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

69 Про внесення доповнень до статті 138 Кримінального кодексу Української РСР

Президія Верховної Ради Української РСР **постановляє:**

Доповнити статтю 138 Кримінального кодексу Української РСР частиною другою такого змісту:

«Ті ж дії, вчинені особою, яка раніше судилася за порушення законів про відокремлення церкви від держави і школи від церкви, а так само організаційна діяльність, спрямована до вчинення цих дій,— караються позбавленням волі на строк до трьох років».

Голова Президії Верховної Ради Української РСР Д. КОРОТЧЕНКО.

Секретар Президії Верховної Ради Української РСР А. ЗЛЕНКО.

м. Київ, 26 березня 1966 р.

Витяги з КК УРСР від 1966 р. про адміністративну відповідальність за порушення законодавства про релігійні культи.

Трудова книжка о. Василя Михайлюка, ЧНІ (1919-2001).

Підпільні священики змушені були працювати на тих роботах, часто і низькооплачуваних, які залишали їм час для душпастирства: бухгалтерами, санітарами, сторожами, кочегарами, заготівельниками лікарських рослин тощо.

Трудовая книжка

Фамилия Михайлюк
Имя Василий
Отчество Дмитриевич
Год рождения 1919
Образование начальное, среднее, высшее
Профессия бухгалтер

Марія Шведа (1954-1982). Брала активну участь у житті катакомбної Церкви. 29.09.1982 померла внаслідок жорстокого побиття двома дружинниками у під'їзді будинку по вул. Тургенєва,10 у м. Львові.

З розповіді Катерини Лакомської:

„Того трагічного вересневого дня Марія була на Літургії в катедральному костелі. Вийшовши, вона побачила о. Петра Періжка і попросила в нього образок для мами, як подарунок на іменини... На вул. Привокзальній вони сіли у скверику на лавочці і отець почав шукати образочок. Портфель з богослужбовими книжками та літургійними речами лежав коло нього. До них підійшли два чоловіки і представилися дружинниками та вимагали пред'явити документи. Отець не мав паспорта і почав пояснювати, хто він. Марія ж непомітно схопила портфель і відійшла у напрямку трамвая, що відходив. «Дружинники» за хвилину зорієнтувалися, що й нема, залишили священика і побігли за Марією. Отець Петро думав, що Марія сіла в трамвай і поїхала на вокзал, адже збиралася додому на іменини матері. Та він помилився. Марія переживала, чи не арештували отця, тому повернулася назад. На вул. Тургенєва переслідувачі її наздогнали, схопили і затягли у під'їзд найближчого будинку. Почали вирвати сумку і жорстоко бити кастетом. Проламали череп, руки були аж чорні, бо вона міцно тримала портфель. Його у неї таки забрали і залишили, стікаючу кров'ю. Крики Марії почула жінка, яка мешкала у тому ж будинку. Вона викликала міліцію, «швидку» допомогу. Марію завезли у лікарню. Марія прожила ще коло 15 хвилин і померла. Тіло батькам віддали аж через п'ять днів".

Будівлі монастиря монахів Студійського Уставу в с. Унів (в радянський період — с. Мокар'я) на Львівщині, де був розміщений інтернат для людей похилого віку.

Монастирська церква оо. Редемптористів у м. Львові по вул. Франка, 56. У радянський період — кафе «Турист».

Музей історії релігії та атеїзму у Домініканському соборі.

Приклади антиуніатської радянської пропаганди.

о. Петро Лящук (1888-1963) біля домашнього престолу.

о. Петро Лящук у 1950-х рр. неодноразово звертався до найвищих органів влади УРСР з проханням дозволити відкриття греко-католицької церкви в с. Дубє Львівської обл., однак постійно отримував відмови.

Уповноваженій Ради в справах руської православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Львівській області

Рапорт від Дрогобицького благочинного уповноваженому Ради у справах релігій у Львівській обл. про збір підписів для відкриття греко-католицької церкви в м. Дрогобичі.

Православні священики були зобов'язані повідомляти владу про вірних інших конфесій і їхню діяльність на довіреній їм території.

о. Петро Лящук (1888-1963) біля домашнього престолу.

br. Мар'ян Галан, ЧНІ (1927-1952). Після закриття монастиря у 1946 р. був мобілізований до радянської армії. У 1950 р. заарештований, засуджений за ст. 58.10 ч.1 («антирадянська діяльність»). Справжня причина арешту — релігійні переконання та знайдені при обшуку релігійні книжки і веричка. Працював на будівництві Волго-Донського каналу, де і помер.

Выписка із наказу № 3
ректора Львівського державного університету ім. Івана Франка
від 5.4.1950 р.

Віра Волосянська і Наталія Пахолків, звільнені з Львівського державного університету ім. Івана Франка у 1950 р. за те, що визнали Папу Римського своїм духовним батьком.

Перші промені свободи

о. Герман Будзінський, студент (1905-1995) – автор численних звернень і відкритих листів до радянської влади, з 1982 р. – секретар Ініціативної групи для захисту прав вірних і Церкви, а пізніше і Комітету захисту УКЦ.

***Йосиф Тереля** (1943-2009) – правозахисник, дисидент. За свої погляди чимало років провів у в'язницях і радянських психлікарнях: у 1982 р. організував Ініціативну групу для захисту прав вірних і Церкви, однак практично одразу, за це був заарештований і у'язнений на один рік. Після виходу на свободу продовжив активну правозахисну діяльність, але в 1987 р. емігрував до Канади.*

***Стефанія Петраш-Січко** (1925-1996) – в'язень радянських таборів (за участь в національному підпіллі), активна учасниця групи (після арешту Йосифа Терелі в її будинку проводилися часті обшуки); чоловік і син (Петро і Василь Січки) – відомі українські правозахисники.*

***Василь Кобрин** (1938-2017) – правозахисник, активний учасник Ініціативної групи для захисту прав вірних і Церкви та Комітету захисту УКЦ, після арешту Йосифа Терелі був керівником групи. За свою діяльність був заарештований і відсидів 3 роки в тюрмі (1984-1987 рр.).*

ЗАЯВА

Все поскиловані репресії й гоніння проти українських католиків і Церкви взагалі примусили нас, членів Центрального комітету українських католиків, видалити групу з п'ятьох осіб і створити «Ініціативну групу захисту прав вірующих і Церкви». Група створена 9 вересня 1982 р. Головою групи, він же й голова Центрального комітету, український правозахисник і поет, колишній в'язень сумління – Йосиф Терелі. Секретар Групи – священик і також колишній в'язень сумління о. Григорій Будзінський, а також Стефанія Петраш-Січко. Два священики – о. Ігнатій і о. Діонісій – у зв'язку з своїм статусом «нецивільників» прізвищ своїх не будуть називати, тільки в разі арешту голови й секретаря Групи вони легально заявлять про себе.

Всі ми чекаємо арешту.

Й. Терелі
Г. Будзінський
С. Петраш-Січко

Листівка з нагоди 1000-ліття Хрещення Руси-України, виготовлена в Івано-Франківську в 1988 р.

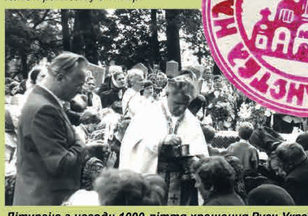

Літургію з нагоди 1000-ліття хрещення Руси-України відправляє о. Іван Гринчишин. м. Дрогобич, Львівська обл., 1988 р.

Однією з перших організаційних структур, котра поставила перед собою завдання добитися легалізації УГКЦ, була заснована в 1982 р. в Україні релігійна правозахисна організація Ініціативна група для захисту прав вірних і Церкви. Активісти групи, пишучи різноманітні заяви до владних інституцій СРСР, вимагали від влади відновлення прав і свобод катакомбної Церкви. Також вони прагнули залучитися підтримкою Заходу, поширюючи інформацію про переслідування вірних завдяки самвидаву «Хроніка Католицької Церкви в Україні».

Важливою нагодою до початку активних дій стало офіційне святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України під проводом Московського патріархату та радянських чиновників, поряд з яким греко-католики у багатьох містах і селах провели свої, недозволені владою, святкові Богослужіння, встановлюючи при цьому ювілейні хрести. Влада усіляко намагалася зупинити такі акції, проводячи репресії проти їх організаторів. Часто священики-організатори за проведення «релігійних обрядів», котрі класифікувалися радянським законодавством як недозволені масові заходи, каралися штрафами, викликами і профілактичними розмовами в прокуратурі або КДБ, ув'язненнями або примусовим призовом як військовозобов'язаних на кількамісячну службу до війська.

***Посвячення хреста** на честь 1000-ліття Хрещення Руси-України в с. Тарнавка біля Добромиля на Львівщині, 1988 р.*

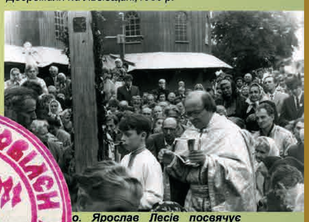

***о. Ярослав Лесів посвячує ювілейний хрест**. с. Дулиби, Львівська обл., 17 вересня 1989 р.*

***Ювілейне Богослуження на честь 1000-ліття Хрещення Руси-України, відправляє єп. Павло Василик** у співслужінні зі священиками: (зліва направо) о. Йосиф Мороз, о. Іван Сеньків, о. Григорій Сімкайло, о. Микола Сімкайло, о. Володимир Білтишин, о. Тарас Сеньків. с. Зарваниця, Тернопільська обл., 17 липня 1988 р.*

Рух греко-католиків за легалізацію наприкінці 1980-х рр. не став чимось новим, а був складовою частиною перманентного протистояння тоталітарній атеїстичній системі. Знаковими подіями стали заснування Ініціативної групи для захисту прав вірних і Церкви (1982 р.), заява підпільного духовенства і мирян про вихід з підпілля (1987 р.), відзначення Тисячоліття Хрещення України-Руси в 1988 р., під час якого греко-католики, переборовши страх, почали збиратись на відкриті богослужіння, організовували публічні акції, вимагаючи офіційного визнання своєї Церкви.

Листа о. Івана Сенькова із Червоної Армії

Слава тому Ісусу!

З подякою до Вас пишу цей лист, бо Ви мені допомогли в моєму нелегкому житті.

О що я хотів. Перевожна Високопреосвященності з дорогою пишу Вам. Я, Іван Сеньків, з Ярославщини, Ярославської області, Ярославського району, Ярославської області, Ярославської області, Ярославської області

Боротьба за громадянські права греко-католиків

Мітинги греко-католиків у Києві під будинком Верховної Ради із вимогами легалізації УГКЦ.

Пікет за легалізацію УГКЦ у м. Чорткові на площі біля райвиконкому, 1989 р. Один з організаторів – о. Іван Сеньків (стоїть справа біля хоругви).

Промову виголошує Ірина Калинець, голова Марійського жіночого товариства «Милосердя» (відроджене в 1988 р.).
26 лютого 1989 р. перед Успенським собором у Львові була проведена «Служба пам'яті» на честь 175-річчя з дня народження Тараса Шевченка, у якій взяли участь від 25 до 30 тис. вірних. Панахиду відслужили о. Михайло Волошин, ЧНІ та о. Михайло Нискогуз, на той час ще православний священик. В кінці Богослуження вони обмінялися «поцілунком миру».

Літургію відправляє о. Іван Білик, ЧНІ. Уже із травня 1989 р. у центрі Львова, під стінами колишнього монастиря кармелітів босих, недалеко від будинку Львівської обласної ради, греко-католицькі священики розпочали щонеділі служити Літургії та молебні.

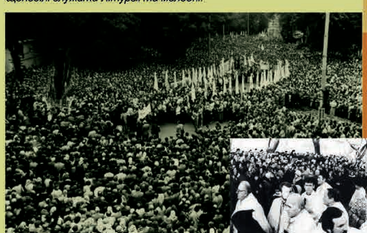

Львів, 17 вересня 1989 р.

Львів, 26 листопада 1989 р.
Найбільш грандіозними за чисельністю та значенням наприкінці 1989 р. стали походи-маніфестації вулицями Львова: 17 вересня у 50-ту річницю «возз'єднання» Західної України з УРСР (взяло участь від 250 до 300 тис. людей під гаслом свободи віросповідання для греко-католиків) і 26 листопада, присвяченій Дню молитви і посту за волю і офіційне визнання УГКЦ, в переддень зустрічі Генерального секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова з папою Іваном Павлом II.

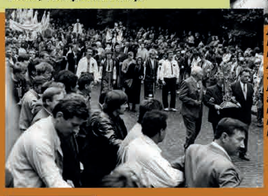

Богдан Котик *(1936-1991) – з січня 1989 р. голова Львівського міськвиконкому, особисто сприяє руховi за легалізацію УГКЦ, зокрема, був одним з можновладців, хто дозволив проведення походу 17 вересня 1989 р. у Львові.*

Маніфестація з вимогами легалізації УГКЦ в Івано-Франківську. 1 жовтня, 1989 р. З України міста багатотисячна демонстрація вирушила на Дем'янів Лаз, де у 1941 р. були замордовані сотні людей.

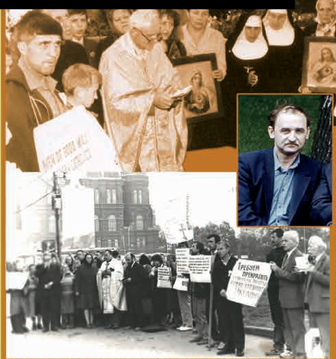

Акція голодування на Арбаті у Москві, 1989 р. *Ця акція мала особливе значення у боротьбі греко-католиків за свою Церкву. Її розпочали єпископи Павло Василик, Софрон Дмитерко і Филимон Курчаба в Секретаріаті Верховної Ради СРСР 18 травня 1989 р., а вже пізніше продовжило духовенство (о. Мирон Бендик, о. Михайло Волошин, о. Петро Зеленюх, о. Микола Костюк, о. Ярослав Лесів, о. Михайло Нискогуз, о. Микола Сивик та ін.) і миряни під проводом Степана Хмари, які змінювали одні одних протягом п'яти місяців. Голодування викликало великий резонанс у Радянському Союзі і світі.*

Микола Муратов *(1950 р. н.) — за спеціальністю лікар-біофізик, активний учасник російських правозахисних рухів, з грудня 1987 р. став представником Української Гельсінської Спілки та Комітету захисту УКЦ у Москві. Він передавав необхідну інформацію про діяльність релігійних представників на Захід, був координатором акцій, проведених греко-католиками в столиці СРСР а також здійснював юридичну підтримку Комітету перед радянською владою.*

Одна з перших статей у радянській пресі, де правдиво описані події «возз'єднання» 1946 р. і висловлена відкрита підтримка греко-католикам, голодуючим на Арбаті у Москві.

о. Тарас Сеньків веде дискусію з опонентами, *роз'яснюючи правдиву історію УГКЦ та вимоги греко-католиків до радянської влади. Москва, 1989 р.*

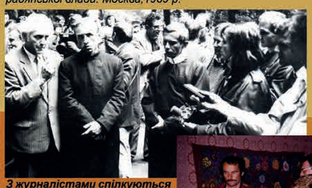

З журналістами спілкуються о. Мирон Бендик і о. Микола Костюк. Москва, 1989 р.

Прес-конференція в домашніх умовах у Москві. 1989 р.
Проблему забезпечення релігійних прав греко-католиків почали висвітлювати перед іноземними журналістами, представниками закордонних дипломатичних служб і західними політиками.

Іван Гель *(1937-2011) – правозахисник, довголітній в'язень радянських тюрем. З кінця 1987 р. очолив Комітет захисту УКЦ, ставлячи перед собою єдину ціль – легалізація УГКЦ, яку планували здійснити через «пробудження» українського суспільства і якнайширше представлення проблеми греко-католиків перед органами державної влади СРСР і світовою громадськістю.*

З інтерв'ю з Ярославою Людкевич: «У 1987 році владика Василик та група священиків і мирян УКЦ заявляє офіційно про свій вихід з підпілля. А в 1989 році шляхом переговорів Церква намагається отримати статус легалізованої. Однак, всі намагання виявляються даремними. Окрім зневажливих відмов на численні заяви та звернення, високі урядові особи не проявляють ніяких ознак прихильності. Для конкретного вирішення питання до Москви вирушила делегація з трьох єпископів та трьох священиків УКЦ. То були владика Филимон Курчаба, владика Софрон Дмитерко і владика Павло Василик. Отже, кремлівська влада приймала їх зневажливо. Для аудієнції призначилися чиновники, неспроможні конкретно вирішити ні одного питання стосовно УКЦ. Залишився тільки останній крок протесту – голодівка. Під таким гаслом уся делегація вийшла на кремлівську площу. Подія набрала блискавичного розголосу. Священича одежа, єпископські інсигнії, плакати, інформуючі про мету голодівки, притягнули увагу численних кореспондентів, а ввечері свобідні радіостанції повідомили про незвичайну подію священство опротестовує злочинну байдужість та презирство уряду. Очевидно, віруюча паства не могла залишатися байдужою до почину свого духовенства. Голодівку протесту підхопили численні громади віруючих греко-католиків. Уже з 21 травня до Москви стали прибувати українські католики. В чужому, донедавна незнайомому їм місті, на повний голос заявили про своє існування, всупереч глумливим запевненням відповідальних за долю Церкви урядових осіб, запевняючих, що УКЦ складається з трьох стариків та п'яти беззубих баб».

о. Микола Костюк *(1953-2008) – активний учасник акцій за легалізацію УГКЦ, зокрема, ініціював та допомагав громадам РПЦ переходити під юрисдикцію греко-католицьких єпископів, був одним зі священиків, які 28 жовтня 1989 р. брали участь у поверненні парафії Преображення Господнього у Львові до лона УГКЦ.*

о. Антоній Масюк, *ЧСВВ (1917-2011) – активний підпільний душпастир і учасник численних акцій за легалізацію УГКЦ, зокрема, був одним з організаторів Богослужень під колишнім монастирем кармелітів.*

о. Ярослав Лесів *(1945-1991) – правозахисник, поет, член Українського національного фронту та Гельсінської Спілки, в'язень радянських тюрем. Ще світською особою увійшов до складу Комітету, але вже у грудні 1988 р. був висвячений на священика і продовжив активну участь у боротьбі за легалізацію як душпастир, переважно на Франківщині.*

єп. Іван Марґітич *(1921-2003) – автор багатьох заяв з проханнями про реєстрацію громад греко-католиків на Закарпатті та учасник делегацій УГКЦ до різних радянських урядових інстанцій.*

о. Михайло Волошин, *ЧНІ (1959 р. н.) – активний учасник акцій Комітету. Зумівши подолати численні «перепони» з міліцейських кордонів (навіть зіскочити з 6-метрової висоти), прибув зі Самбора до Львова на Панахиду, організовану Іваном Гелем 26 лютого 1989 р.*

о. Микола Куць, *ЧНІ (1946-2013) – активний підпільний душпастир на Самбірщині, брав участь у рамкоманітних акціях та Богослуженнях, організованих Комітетом, зокрема у Панахиді на могилах Січових Стрільців на Янівському цвинтарі.*

о. Нискогуз Михайло *(1953 р. н.) – будучи ще православним священиком, став активним учасником акцій за легалізацію УГКЦ, а 5 травня 1989 р. за підтримки громади с. Стара Сіль Старосамбірського району перейшов у лоно УГКЦ, перший серед усіх православних священиків у той час.*

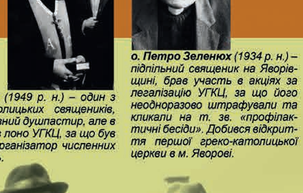

о. Матей Гаврилів, *ЧСВВ (1949 р. н.) – один з найактивніших греко-католицьких священиків, був висвячений як православний душпастир, але в 1979 р. офіційно перейшов в лоно УГКЦ, за що був постійно переслідуваний; організатор численних «нелегальних» Богослужень.*

о. Петро Зеленюх *(1934 р. н.) – підпільний священик на Яворівщині, брав участь в акціях за легалізацію УГКЦ, за що його неодноразово штрафували та кликали на т. зв. «профілактичні бесіди». Добився відкриття першої греко-католицької церкви в м. Яворові.*

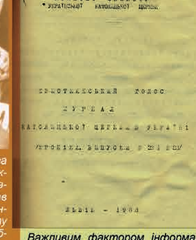

Важливим фактором інформаційної боротьби стало розповсюдження друкованих часописів Комітету захисту УКЦ «Християнський голос» на Заході за сприяння редакції «Вісті з Риму» та Української пресової служби.

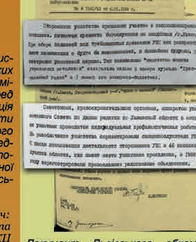

Документ Львівського обкому партії про активізацію діяльності греко-католиків під проводом Комітету захисту УКЦ.

Непересічну роль у боротьбі за легалізацію УГКЦ відіграв Комітет захисту Української Католицької Церкви. Організовуючи акції протесту, маніфестації, збір підписів на підтримку репресованої Церкви, члени Комітету, греко-католицькі владики і священики сприяли тому, щоб в СРСР і широких колах міжнародної громадськості поширювалась автентична інформація про УГКЦ.

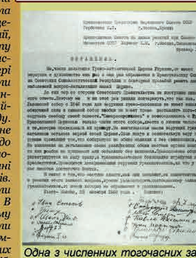

Одна з численних тогочасних заяв греко-католицького єпископату, духовенства і вірних до представників радянської влади з вимогою легалізувати Церкву.

Єпископи і священики катакомбної Церкви приїхали до Москви для обговорення питання легалізації УГКЦ, 18 травня 1989 р.
Зліва направо: єп. Павло Василик, о. Ігор Возьняк, ЧНІ, єп. Филимон Курчаба, ЧНІ, єп. Софрон Дмитерко, о. Володимир Війтишин, о. Григорій Сімкайло.

Відроджена Церква

Питання про передачу греко-католикам архікатедрального собору Св. Юра у Львові залишалося невирішеним аж до серпня 1990 р., незважаючи на однозначну позицію місцевої, вже на той час демократичної, влади. Тому були використані методи т. зв. «мітингової демократії»: 12 серпня 1990 р. віруючі після багатотисячної маніфестації, прорвавши кордони міліції, які охороняли собор (архікатедра була закрита нібито на ремонт православним єпископом ще у січні 1990 р.), увійшли до храму. За тиждень 19 серпня 1990 р. урочистим походом і Архієрейською Літургією під зопоєднуванням архиєпископа Володимира Стернюка архікатедральний собор Св. Юра був офіційно повернутий його історичним власникам.

Перша різдвяна Літургія в храмі Преображення Господнього. м. Львів. 1990 р.

Існування підпільної Церкви стало виявом духовної та моральної зрілості українського народу. Це був знак незнищенності його духу. Вона відродилась і продовжує свою діяльність у незалежній Україні. 27 червня 2001 р. римський архиєрей Іван Павло II під час Божественної Літургії у Львові проголосив блаженними мучениками представників УГКЦ, засвідчивши визнання духовного подвигу Церкви, яка у складних обставинах тоталітаризму зберегла віру в Бога, вірність церковному єднанню та надію на Воскресіння.

«Мученики, яких сьогодні проголошуємо блаженними, йшли за Добрим Пастирем аж до кінця. Нехай їхнє свідчення не залишиться для Вас тільки причиною до вихваляння, нехай, радше, стане запрошенням до того, щоб їх наслідувати» (Іван Павло II).

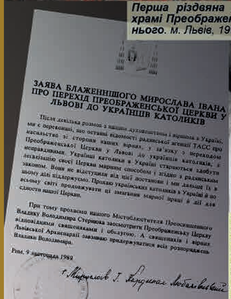

о. Ярослав Чухній (1954 р. н.) – священик храму Преображення Господнього у Львові, перейшов у лоно тоді ще нелегальної УГКЦ та ініціював перехід парафіяльної громади 29 жовтня 1989 р. Цей перехід став дуже символічним і показовим для інших громад і священиків РПЦ у Західній Україні.

Складання католицького Ісповідання віри православним священиком о. Володимиром Смішком у с. Угашівці на Тернопільщині в присутності єп. Павла Василика.

Довідка про реабілітацію о. Степана Яворського.

Теодозій Старак (1931-1999) – редактор газети УГКЦ «Віра батьків», яка стала першим офіційним виданням після виходу Церкви з підпілля.

Рішення собору УГКЦ стало своєрідним підсумком процесу виходу УГКЦ з підпілля. Серед ухвал Собору найважливішою була заява про недійсність рішень Львівського псевдособору 1946 р. м. Львів, 23 січня 1990 р.

1 грудня 1989 р. відбулася зустріч папи Івана Павла II з Генеральним секретарем ЦК КПРС Михайлом Горбачовим, на котру греко-католики покладали особливі надії у питанні легалізації своєї Церкви. Справді, напередодні зустрічі, 28 листопада 1989 р. була оголошена Заява Ради у справах релігій при Раді міністрів УРСР, за якою греко-католики отримували право на заснування й реєстрацію громад. Однак радянська влада відмовилася реабілітувати УГКЦ як інституцію, допускаючи реабілітацію виключно окремих осіб.

Зустріч папи Івана Павла II і Михайла Горбачова. Рим, 1989 р.

Хор відновленої семінарії з викладачами. Церква Преображення у Львові. 1990 р.

Розмова архиєпископа Володимира Стернюка з папою Іваном Павлом II. Рим, 1990 р.

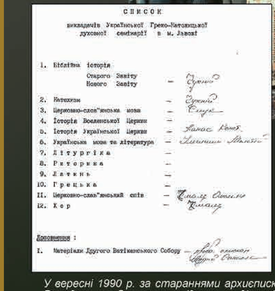

У вересні 1990 р. за стараннями архиєпископа Володимира Стернюка відновила діяльність Духовна семінарія Святого Духа у Львові, яка на той час навіть не мала приміщення і перші лекції відбувалися в церкві Преображення. Першим ректором був призначений єп. Филимон Курчаба.

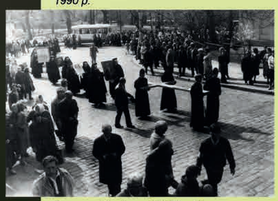

З легалізацією УГКЦ відновлюються монастирі, зокрема, 25 березня 1990 р. у Львові в музеї «Шевченківський гай» відбулося урочисте відновлення монастиря Студійського уставу – Лаври Св. Івана Хрестителя. Святкова процесія пройшла від церкви Преображення до музею під відкритим небом, де відбулася Літургія.

Важливим фактором зміцнення проводу та утвердження легальної ієрархічної структури Церкви стала зустріч єпископів з Україні з папою Іваном Павлом II у Римі 25-26 червня 1990 р.

30 березня 1991 р. до України з Риму повернувся Глава УГКЦ патріарх Мирослав Іван Любачівський, що стало символом завершення легалізації УГКЦ.

Станом на 2009 р.

Громад	Монастирів	Навчальних закладів	Священно-служителів	Недільних шкіл	Періодичних видань	Культових споруд
3 570	106 (1 250 ченців / черниць)	15 (1382 слушачі)	2 303	1163	28	3581

УГКЦ сьогодні.

7-8 вересня 1990 р. у м. Львові на стадіоні «Україна» відбувся з'їзд «Українська молодь — Христові», організований зусиллями діаспорного і підпільного духовенства, що зібрав 40 тис. учасників.

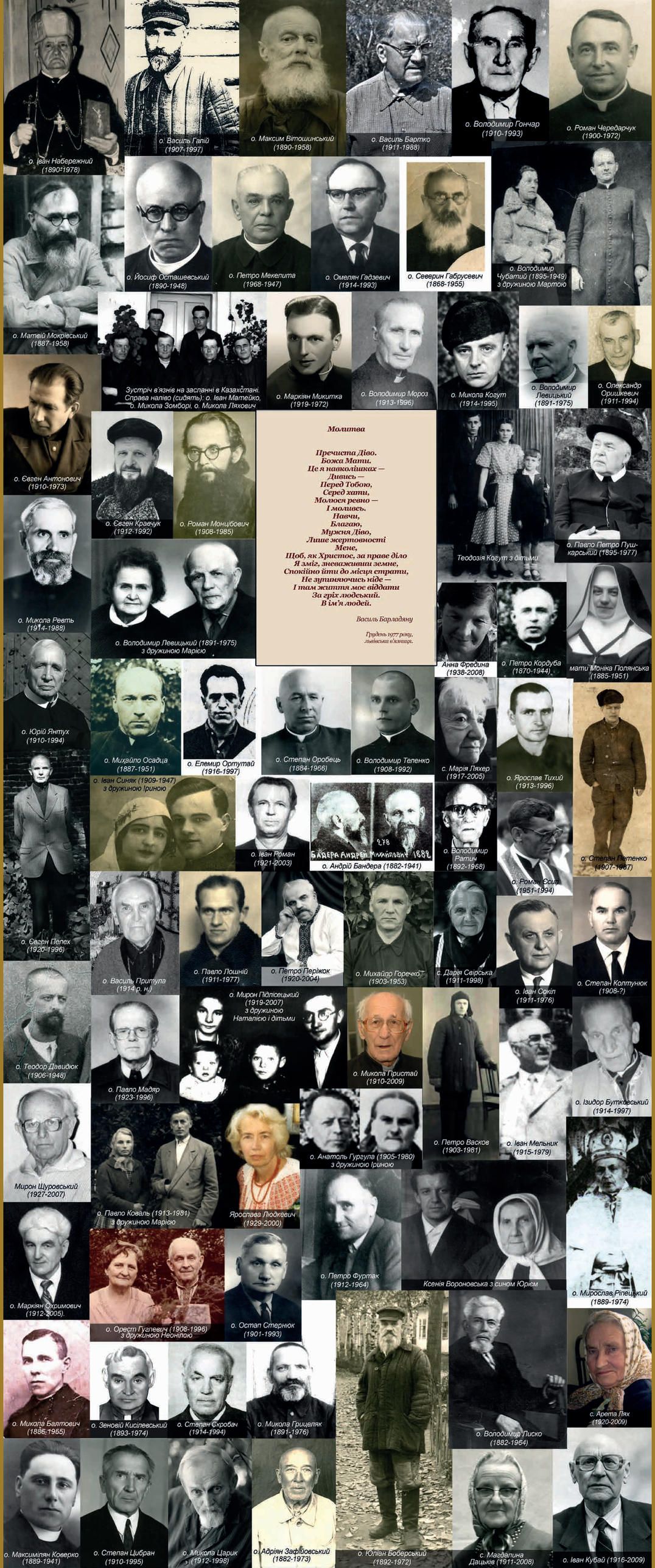
о. Іван Набережний (1890-1978)
о. Василь Гапій (1907-1997)
о. Максим Вітошинський (1890-1958)
о. Василь Бартко (1911-1988)
о. Володимир Гончар (1910-1993)
о. Роман Чередарчук (1900-1972)
о. Йосиф Осташевський (1890-1948)
о. Петро Мекелита (1968-1947)
о. Омелян Гадзевич (1914-1993)
о. Северин Габрусевич (1868-1955)
о. Володимир Чубатий (1895-1949) з дружиною Мартою
о. Матвій Мокрівський (1887-1958)
Зустріч в'язнів на заслані в Казахстані. Справа наліво (сидять): о. Іван Матейко, о. Микола Зомборі, о. Микола Ляхович
о. Маркіян Микитка (1919-1972)
о. Володимир Мороз (1913-1996)
о. Микола Когут (1914-1995)
о. Володимир Левицький (1891-1975)
о. Олександр Оришкевич (1911-1994)
о. Євген Антонович (1910-1973)
о. Євген Кравчук (1912-1992)
о. Роман Монцибович (1908-1985)
Молитва
Пречиста Діво.
Божа Мати.
Це я навколішках —
Дивись —
Перед Тобою,
Серед хати,
Молюся ревно —
І моливсь.
Навчи,
Благаю,
Мужня Діво,
Лише жертовності
Мене,
Щоб, як Христос, за праве діло
Я зміг, зневаживши земне,
Спокійно іти до місця страти,
Не зупиняючись ніде —
І там життя моє віддати
За гріх людський.
В ім'я людей.
Василь Барладяну
Грудень 1977 року, львівська в'язниця.
Теодозія Когут з дітьми
о. Павло Петро Пушкарський (1895-1977)
о. Микола Ревть (1914-1988)
о. Володимир Левицький (1891-1975) з дружиною Марією
Анна Фредина (1938-2008)
о. Петро Кордуба (1870-1944)
мати Моніка Полянська (1885-1951)
о. Юрій Янтух (1910-1994)
о. Михайло Осадца (1887-1951)
о. Елемир Ортутай (1916-1997)
о. Степан Оробець (1884-1966)
о. Володимир Тепенко (1908-1992)
с. Марія Ляхер (1917-2005)
о. Ярослав Тихий (1913-1996)
о. Іван Синяк (1909-1947) з дружиною Іриною
о. Іван Роман (1921-2003)
БАНДЕРА Андрей Михайлович 1882
о. Андрій Бандера (1882-1941)
о. Володимир Ратич (1892-1968)
о. Роман Осип (1951-1994)
о. Степан Петенко (1907-1987)
о. Євген Пелех (1920-1996)
о. Василь Притула (1914 р. н.)
о. Павло Лошній (1911-1977)
о. Петро Періжок (1920-2004)
о. Михайло Горечко (1903-1953)
с. Дарія Свірська (1911-1998)
о. Іван Сокіл (1911-1976)
о. Степан Колтунюк (1908-?)
о. Теодор Давидюк (1906-1948)
о. Мирон Підлісецький (1919-2007) з дружиною Наталією і дітьми
о. Микола Пристай (1910-2009)
о. Іван Мельник (1915-1979)
о. Ізидор Бутковський (1914-1997)
о. Павло Мадяр (1923-1996)
Мирон Щуровський (1927-2007)
о. Анатоль Гургула (1905-1980) з дружиною Іриною
о. Петро Васков (1903-1981)
о. Павло Коваль (1913-1981) з дружиною Марією
Ярослава Людкевич (1929-2000)
о. Петро Фуртак (1912-1964)
Ксенія Вороновська з сином Юрієм
о. Мирослав Ріпецький (1889-1974)
о. Маркіян Охримович (1912-2005).
о. Орест Гуглевич (1908-1996) з дружиною Неонілою
о. Остап Стернюк (1901-1993)
о. Микола Балтович (1886-1965)
о. Зеновій Кисілевський (1893-1974)
о. Степан Скробач (1914-1994)
о. Микола Грицеляк (1891-1976)
о. Володимир Лиско (1882-1964)
с. Арета Лях (1920-2009)
о. Максиміян Коверко (1889-1941)
о. Степан Цибран (1910-1995)
о. Микола Царик (1912-1998)
о. Адріян Зафрієвський (1882-1973)
о. Юліан Боберський (1892-1972)
с. Магдалина Дацька (1911-2008)
о. Іван Кубай (1916-2009)

Інститут історії Церкви

ІІЦ

У часи радянської окупації Українська Греко-Католицька Церква була одним із найстійкіших осередків опору тоталітарному режимові. Для дослідження підпільної діяльності членів цієї Церкви у 1992 р. теперішній архиєпископ Борис Ґудзяк, президент Українського Католицького Університету (УКУ), заснував у Львові Інститут історії Церкви (ІІЦ).

Базовий проект інституту «Образ сили духу: дослідження живої історії підпільного життя Української Греко-Католицької Церкви, 1946-1989» полягає у систематичному збиранні й критичному аналізові усних свідчень про релігійне життя українських греко-католиків у підпіллі.

На основі розробленої методики проекту та запитників працівники інституту та студенти УКУ провели чисельні інтерв'ю українського греко-католицького клиру, чернецтва і мирян. Дослідження зосереджуються на біографічних оповідях як звичайних, так і визначних діячів релігійного підпілля, їхніх духовних переконаннях, засобах збереження та передачі християнських цінностей у сім'ї, церковній спільноті й українському суспільстві загалом.

НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ:

- **Виявлення, систематизація та публікація джерел з історії Церкви в Україні.**
- **Збір усних свідчень учасників підпілля УГКЦ та їхній аналіз.**
- **Аналітичні та узагальнюючі дослідження окремих проблем і феноменів української церковної історії.**
- **Публікація наукового збірника «Ковчег» та інших видань.**
- **Викладання навчальних курсів та підготовка докторантів.**

Станом на 2021 р. Архів ІІЦ містить:
- Інтерв'ю — понад 2200;
- Відеоінтерв'ю — 100;
- Фото — понад 15000;
- Документи — понад 100000;
- Музейні речі — близько 700.

Контакти:
Львів, вул. Іларіона Свєнціцького, 17
79011

тел.: +38 032 2762777
http://ichistory.org.ua